

Лингвистичке актуелности

21

*Израду часописа омогућило је
Министарство просвете, науке и технолошког развоја
Републике Србије*

ISSN 1450–9803

UDK 801

Институт за српски језик САНУ

ЛИНГВИСТИЧКЕ АКТУЕЛНОСТИ

21

Београд, 2012

Издаје:
Институт за српски језик САНУ
Кнез-Михаилова 36, Београд

За издавача:
Др Срето Танасић

Електронско издање:
www.isj.sanu.ac.rs
www.asusilc.net/aktuelnosti

Имејл:
aktuelnosti@orion.rs

Уредници:
др Стана Ристић, др Биљана Сикимић, др Данко Шипка

Главни уредник:
др Ђорђе Оташевић

Конверзија за интернет:
др Данко Шипка

Штампа:
„Скрипта интернационал“, Београд

САДРЖАЈ

ПРЕГЛЕДНИ РАДОВИ

Марина Николић: *Језичка култура у науци о српском језику II*9

ПРИКАЗИ

Милош Ковачевић: <i>Граматичка питања српског језика</i> (М. Николић)	31
Рајна Драгићевић: <i>Лексикологија и граматика у школи: Методички огледи</i> (Даринка Гортан-Премк)	34
Светлана Ћирковић: <i>Стереотип времена у дискурсу расељених лица са Косова и Метохије</i> (Биљана Сикимић)	37
Бојана Милосављевић: <i>Оговарање као говорни жанр свакодневне комуникације</i> (Рада Стијовић)	41
Бобан Ђурић: <i>Из живота руског Београда</i> (Мирјана Адамовић)	45
Милорад Симић: <i>Правописни речник српскога језика</i> (Ђорђе Оташевић)	48
<i>Зборник Матице српске за филологију и лингвистику LIV/2</i> (Ивана Маринковић Мандић)	52
<i>Русистика: Јзык, култура, превод</i> (Мирјана Адамовић)	55
<i>Biuletin Radzëznë kaszëbsczëgò jãzëka</i> (Д. В. Пажђерски).....	59

ОСВРТИ

Софија Милорадовић: <i>Музички жаргон младих</i> (Софија Живковић)	65
Милош Ковачевић, Михаило Шћепановић: <i>Српски језик у вртлогу политике</i> (Софија Живковић)	67
Jack Feuillet: <i>Linguistique comparée des langues balkaniques</i> (Љ. Ђурић).....	69

Божо Ђорић: <i>Повеља бана Кулина : графемика, фонемика, морфемика</i> (Софија Живковић)	72
Јагода Топалов: <i>Мотивација у настави страног језика</i> (М. Адамовић)	74
Весна Ломпар: <i>Граматика : Српски језик и књижевност за први разред гимназије и средњих стручних школа</i> (Рада Стијовић)	76
<i>Словарь фразеологических омонимов современного русского языка</i> (Ђорђе Оташевић)	79
А. Кузмановић-Јовановић и др.: <i>Приручник из академског писања</i> (Марина Николић)	82

УКРАТКО

Ранко Бугарски: <i>Портрет једног језика</i> (Ивана Бојовић)	87
Mile Tomići: <i>Dictionar frazeologic român – sârb (55.500 de frazeme românești)</i> (Ђорђе Оташевић)	89
Ђ. Оташевић: <i>Фразеолошки речник српског језика</i> (Исидора Колунџија)	90
Л. П. Клименко: <i>Словарь переносных, образных и символических употреблений слов в псалтири</i> (Ружица Левушкина)	92

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ђорђе Оташевић: <i>Прилози за грађу лексиколошке и металексикографске библиографије (6)</i>	95
---	----

ХРОНИКА

<i>Дан језичких технологија</i> (Ђорђе Оташевић)	109
<i>Прва међународна конференција православних научника</i> (Р. Левушкина)	111

ПРЕГЛЕДНИ РАДОВИ

Марина Николић* (Београд)

ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА У НАУЦИ О СРПСКОМ ЈЕЗИКУ II**

2. Језички приручници и саветници

Речник језичких недоумица Ивана Клајна, представља приручник у форми речника намењен практичној употреби. Због своје велике популарности која проистиче из корисности и практичности, доживео је велики број издања.

У *Странпутицама смисла* И. Клајна сабрани су најзанимљивији чланци из НИН-а (за који И. Клајн годинама пише) који су подељени по тематици, односно по језичким нивоима: семантика, лексика, стилистика и др. Уз то су се наметнуле и неке специфичне теме које овај лингвиста обрађује и у другим приручницима: енглески језик (англицизми и лоше и буквално превођење), хрватски и бошњачки језик.

Књига Ивана Клајна *Разговори о језику* написана је тако да представља „занимљиву лингвистику“. Постоји проблем у друштву који се састоји у томе што већина људи сматра да има право да тврди шта је исправно а шта не у свом матерњем језику, а да при томе уопште не проверава своје тврдње, а камоли да се консултује са неким језичким стручњаком. Због тога, уочавајући проблем на време, Клајн ствара језичке приручнике овакве врсте који су намењени широкој публици. Такође, Клајн упозорава на постојећи јаз између лингвиста и јавности – сама лингвистика развијала се у правцу који удаљава од практичних проблема. Он оваквим језичким саветницима успева да премости тај јаз. Књига је састављена од делимично прерађених чланака који су излазили у „Борби“, у рубрици „Разговори о језику“. Неоправдано, међу

* marina.nikolic@isj.sanu.ac.rs

** Овај чланак је резултат рада на пројекту 178021 „Опис и стандардизација савременог српског језика“ који у целини финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

српским лингвистима преовладава мишљење да језичка култура као тема није довољно научна, да је неоспорно важна али и да је првенствено практична стручна дисциплина, усмерена не лингвистима већ „обичним“ корисницима језика. Тако се оставља простор за лаичка тумачења нормативних проблема и за нестручна решења и препоруке које најчешће иду у крајност и искључивост. С друге стране, занемаривањем поља језичке културе, долази до изостанка формирања теорије (или више теорија) која је неопходна за систематично решавање стандарднојезичких проблема и, након тога, доношење нормативних препорука. А без једног таквог система, не може бити ни добре језичке политике.

Једно од централних места у поменутој књизи заузимају стране речи зато што су прилике у јавности наметале ту тему. На основу честих жалби и опомена у медијима (дневној и недељној штампи) лингвистички некомпетентне јавности која множење туђица приказује као највећу опасност која прети савременом језику, Клајн реагује дајући препоруке и тумачења таквих примера, и компромисна решења заснована на односу између континуитета у норми и језичке реалности, задржавајући при том умереност која му је својствена. У другом делу књиге аутор тумачи дублетне форме, правописне и фонетске грешке.

Приче о речима Милана Шипке представљају такође један од практичних језичких приручника. Од сродних публикација код нас и у свету она се разликује по томе што је на популаран начин представила читав један лексикон (од близу хиљаду речи) с којим се срећу најмлађи читаоци, иако није намењена само њима.

Књига је написана узорним језиком и стилем. На неусиљен начин она читаоца уводи у нове светове речи, као средства међусобног споразумевања и зближавања људи, који управо у лексцици имају понајвише заједничког. А то је једна од значајнијих порука овог дела.

Исти аутор је у књизи *Зашто се каже* објаснио порекло и значење више од стотину устаљених израза. Шипка је о томе писао на начин који га сврстава међу малобројне стручњаке што о језичким питањима пишу јасно и занимљиво тако да читаоци њихово штиво доживљавају као праву лингвистичку белетристику.¹

Брига о правилности изражавања и о језичкој култури уопште основни је мотив за појаву две књиге језичког поучника *Слово о језику*

¹ У последње време, захваљујући ауторима и издавачу (Прометеј, Нови Сад), који је осетио потребу за таквим књигама на тржишту, у књижарама се лако могу наћи нова издања језичких саветника М. Шипке и И. Клајна, који спадају у тзв. „занимљиву“ лингвистику и имају велику популарност. Та издања доступна су појединачно али и у комплекту под заједничким називом „Популарна лингвистика“.

које су написали Д. Ћупић, Е. Фекете, Б. Терзић. С обзиром на то да је ова публикација намењена ширем кругу читалаца, аутори су се трудили да текстови по начину излагања буду што једноставнији, приступачнији, неоптерећени строгим граматизирањем и лингвистичким теоретисањем и дефиницијама, али ипак да буду изложени у духу важећих граматичких, лексичких и правописних правила, па аутори у низу текстова упућују читаоца на постојеће језичке и правописне приручнике, неопходне сваком ко се на овај или онај начин бави писаном или говорном речју.

Избор тема диктиран је садашњом језичком праксом, те су се аутори старали да објасне она питања у којима се у јавној употреби често греша. Сем тога, низ чланака писан је на основу интересовања јавности. Чланци су тематски груписани у одређене целине, чиме је добијена боља прегледност. Пажња је концентрисана на фонетска, правописна и граматичка питања, нарочито на питања значења и употребе речи – словенских или туђица, са посебним освртом на фонетско, морфолошко и творбено прилагођавање ових последњих духу нашег језика.

Аутори су настојали да књигу конципирају тако да се збирком текстова о појединим питањима оцртају општије, системске језичке појаве. То значи да је постојала намера да, сужавајући поглед на један проблем, не изостане указивање на њега као на елемент општег устројства језика, јер ниједна појава, ма како изгледала необична и издвојена, не функционише ван система и општих језичких законитости, али може – са становишта књижевнојезичког стандарда – да буде (не)регуларна и (не)стандардна, а по систему аналогije уочљива и у другим случајевима.

У литератури о српској говорној култури једна од најчешће разматраних тема јесу страни елементи у српском језику, питања степена и облика њихове адаптације као и претеривања која се ту често срећу. Динамика језичких промена стално доноси нову грађу, што приручници о култури говора одражавају у мери у којој прате ту динамику.

О страним елементима у српском језику најновијег времена подробно и документовано обавештавају обе књиге *Слова о језику* (1996, 2002), али и *Српски језички саветник* (2005, сачињен је на основу *Слова о језику I* и *II*). Круг језика из којих потичу позајмљенице које се разматрају у тим књигама врло је широк: белоруски, бугарски, енглески, јерменски, немачки, пољски, руски, турски, украјински, француски... Колико је добро што се разматрају многобројне позајмљенице из светских језика, посебно из енглеског језика и руског језика, јер је првих највише, а друге се сразмерно теже препознају, толико је добро и

то што нису заборављени ни елементи из оних језика о којима се обично мање пише и у вези с којима је више правописних и других недоумица. Такве информације биће незаобилазне у припремању будућих издања српског правописа, а и у проучавањима структуре слога у српском језику.

Лоша језичка култура у језику медија основна је тема приручника *Језичке доумице* (I и II) Егона Фекете. Наводе се примери који се у посебним поглављима анализирају и дају се правилна и образложена решења. Аутор, као и културна јавност уопште, управо од медија очекује, тачније – захтева, одговоран однос према језику, особито говорном, који би требало да служи као пример узорног говорења и изражавања, ако се већ узима (с правом) да је језик једна од најважнијих, ако не и најзначајнијих националних и културних вредности народа.

Милица Станић у књизи *За културу језика* бави се односом језика и друштва кроз призму културе језика. Станић истиче значај промена које се дешавају у језику и те промене повезује са стањем у самом друштву. Промене се не дешавају само у лексици, већ и у синтакси. Ако се развија друштво, развија се и реченица. Језик, мање или више, одражава друштвену стварност.

Милорад Телебак, новинар, на духовит начин прилази језичким проблемима. Књига *Говоримо српски – С лакоћом до језичке културе* састављена је од око 130 краћих текстова распоређених у 8 поглавља. Писана је памтљиво и духовито и доноси преглед већине проблема који изазивају проблемске речи и изрази у свакодневном изражавању. Примерена духовитост, какву видимо у тој књизи, јесте одлика популарне лингвистике. Улази у први ред приручника посвећених неговању српског језика, али без великих научних лингвистичких претензија.

Константна је потреба српског језика за компетентним ауторима на пољу језичке културе као и потреба за новом и пре свега актуелном литературом. Један од таквих аутора управо је Рада Стијовић, дугогодишњи сарадник Института за српски језик САНУ, а њена књига *Српски језик – норма и пракса* управо је једна од оних преко потребних развоју и култури српског језика. Књига представља континуитет истраживања практичних проблема који се јављају у српском језику, у његовој говорној и писаној форми. На огромну радост, јер смо смрћу великог лингвисте Егона Фекете изгубили водећег у разрешавању таквих проблема. Деловање Раде Стијовић, како чланцима у *Политици*, у рубрици „Слово о језику“, а тако и овом књигом на најбољи начин наставља велики и никада коначни посао који је још давно, уз мали број великих лингвиста, на себе преузео и Егон Фекете.

Књига састављена од низа чланака које је, као што је речено, ауторка објављивала од 2003. до 2009. године у рубрици „Слово о језику“ суботњег *Културног додатка* дневног листа *Политика*. Текстови представљају језичке поуке у којима се дају решења на најчешћа огрешења од књижевнојезичке норме и објашњавају нерегуларне појаве. Ауторка се труди да за сваку грешку понуди исправно и недвосмислено решење које је при том добро и утемељено научно аргументовано.

У једном броју чланака ауторка примећује низ појава које су ушле у језик захваљујући константним променама у језику. То је драгоцено јер многе од њих још увек нису забележене у нашим граматицима или речницима, а веома су живе у језичкој пракси. Ту су решења мало еластичнија: у зависности од тога да ли је новина реално могућа у српском језику, у том смислу да не урушава његов систем и правила функционисања, допуштено је њено коришћење, у супротном препоручује се њено избегавање. То се најчешће односи на неке синтаксичке конструкције (типа *захвалити се* и *захвалити* некоме на нечему у истом значењу) или неологизме (кованице типа *дрворед*, *догодовитина* и сл.).

Неки од текстова баве се архаизмима и речима и конструкцијама које су застареле па се данас чак осећају као неправилне. Ауторка се залаже за њихову даљу употребу, наравно стилски оправдану, која би им продужила „живот“ у језику и тиме омогућила континуитет и везу са блиском прошлошћу и традицијом. То се односи најчешће на морфолошке облике (нпр. краће форме придева или дужих облика присвојних заменица) и лексику.

Стилска условљеност употребе одређених језичких средстава правило је од кога, бавећи се практичним питањима језичке културе, Рада Стијовић не одступа. То је позитиван став имајући у обзир да је то начело једно од најважнијих у тој области у свим светским језицима који имају висок степен језичке културе.

Неке од тема у књизи потпуно су нове у српској лингвистичкој литератури, док се о некима и раније писало, али су још увек актуелне јер их говорници још увек нису потпуно (или у већини) усвојили, те су такве грешке још увек веома честе у говору и/или писању.

Одбор за стандардизацију српског језика на предлог Комисије за синтаксу поверио је у априлу 2007. Марини Николић израду *Сводног регистра питања из српске говорне културе* према највећим језичким саветницима. Регистар је, уз извесно закашњење, објављен 2010. године у издању Београдске књиге.

Марина Николић, која се истраживачки бави српском лингвокултурном проблематиком, сабрала је на једно место податке из предметних регистра неколико познатих српских језичких саветника, а за неке који немају регистар сама је урадила предметни регистар и укључила га у овај сводни регистар (као регистар регистара).

Приручник је састављен са циљем да се онима који желе да сазнају да ли је неко писао о одређеном питању српске говорне културе умногоме уштеди труд тражења одговора на питање ко је о томе писао, односно где се о томе може нешто прочитати. Увидом у сводни регистар лако се може се може сазнати у којем се од познатих језичких саветника може наћи одговор, чији је аутор неко од познатих српских лингвиста са добрим истраживачким лингвистичким искуством, посебно са искуством решавања питања из области српске лингвокултурне и нормативистичке проблематике.

Књига представља један покушај синтезе језичких питања према постојећим саветницима из српске говорне културе. Као предмет обрађивања узети су у обзир следећи језички саветници: *Језичке доумице I и II* Егона Фекете, *Речник језичких недоумица* Ивана Клајна, *Српски језички приручник* чији су аутори Павле Ивић, Иван Клајн, Митар Пешикан и Бранислав Брборић, *Слово о језику (језички поучник) I и II* и *Српски језички саветник* које су написали Драго Ћупић, Егон Фекете и Богдан Терзић. За приручнике у оквиру којих не постоји регистар појмова (нпр. *Језичке доумице* Е. Фекете), урађен је, на најопштијем нивоу, регистар језичких проблема који се у њима обрађују. Неки регистри су врло подробни, а неки су општији, али тамо где регистри већ постоје, они су само обједињени, без продубљивања. Разуме се, то се све односи само на регистре (индексе) проблемских речи и израза а не на именске или терминолошке регистре. Треба нагласити да нису вршене корекције постојећих регистра.

Клајн је у књизи проблемске речи и изразе изнео у форми речника тако да је читав овај речник ушао у регистар због вредности коју има за говорну културу српског језика. Претходни језички саветници Ивана Клајна нису обрађивани у овом регистру зато што су проблеми које је он обрађивао прикупљени и укључени у *Речник*.

Поред набројаних приручника у материјал за израду Сводног регистра улази и *Синтакса савременог српског језика, Проста реченица*, која јесте и описна и нормативна са неколико десетина врло експлицитних и подробних нормативних препорука. Важно би било да наша лингвистичка јавност *Синтаксу* тако и схвати и користи, за шта би било добро да се на њу упућује из Сводног регистра. Нормативне напо-

мене у *Синтакси* штампане су у посебним пасусима, ситнијим слогом, с међунасловом „Напомена“. Покушано је побројати све оне проблемске речи и изразе који су објашњени у *Синтакси* (односно у напоменама), иако то није увек било могуће, претежно због тога што се *Синтакса* бави синтаксичким проблемима и проучава синтаксичке конструкције, а у мањој мери проблемске речи и изразе.

Изворима су додате и одлуке Одбора за стандардизацију српског језика које су обједињене и штампане у књизи *Српски језик у нормативном огледалу*. Од 50 одлука које се налазе у овој књизи, за потребе Регистра коришћене су само оне нормативног карактера.

Критеријум за одабир материјала била је сама репрезентативност приручника овог типа. Њихови аутори дали су највећи допринос очувању и неговању српске говорне културе. У нашој традицији било је још саветника ове врсте али они нису узимани у обзир делом због своје застарелости, делом због мањег значаја који данас имају у нашој култури, а и претензије самог аутора нису биле да направи регистар свих језичких саветника већ само најрепрезентативнијих. Регистар је настао из саме потребе да се, на једном месту, забележи већина проблемских речи и израза из српске говорне културе.

Сврха и садржај књиге Милана Шипке *Стандарднојезичка преиспитивања 1* (Прометеј, Нови Сад, 2008), јесте евалуација (вредновање) и реконструкција (преправљање) постојеће стандарднојезичке норме. Током своје дуге и богате научне каријере, професор Шипка бавио се критичком анализом постојећих норми, нудећи нека нова и/или боља решења за њихово усавршавање. Таква настојања оваплотила су се у радовима који су се нашли обједињени у овој књизи. Тежња аутора изражава се кроз циљеве радова – потрага за нормативним критеријумима који би били објективни и егзактни и који би представљали основу за израду научних основа нормативне лингвистике (практични нормативни приручници: граматике, правописи, речници, језички саветници).

Радови у овој књизи подељени су на основу своје предметне области, па тако имамо скупину радова под заједничким насловом *Терминолошка питања* (лингвистичка и правописна терминологија), затим шест радова у поглављу *Писмо и правопис* (графија и ортографија), седам у поглављу *Облици и значења речи* а у четвртом поглављу *Имена и стандарднојезичка норма* налазе се два рада која указују на неусаглашеност норме и праксе у стандардном језику, те дају се препоруке за нормирање властитих имена.

Несебично, Шипка нуди своју књигу као подстицај будућим полемикама и критикама, али и као подстицај пре свега млађим лингвистичким генерацијама да се баве проблемима норме и језичке културе.

У релативно кратком року, већ следеће 2009. године излази друга књига *Стандарднојезичких преиспитивања* која има исти циљ као претходна, а то је вредновање и преправљање норме у складу са друштвеним и научним (лингвистичким, али и другим) потребама, из чега проистиче темељнија кодификација савременог српског језика. Друга књига, у односу на прву, више је посвећена правопису, акцентуацији, па и граматици српског стандарда, али доноси и историјат развоја српског правописа, од почетака до данас.

Књига садржи четрнаест расправа, на основу проблематике која се у њима износи, груписаних у следећим поглављима: *Акцентска норма и пракса*, *Писмо и правопис* и *Облици и значења речи*. Највећи број радова бави се правописна нормом, па би ова књига чинила користан додатак и приручник за коришћење *Правописног речника*.²

Трећом књигом *Стандарднојезичких преиспитивања* наставља се Шипкино критичко преиспитивање постојеће норме српског стандардног језика. Књига је изашла 2011. године непосредно после објављивања другог издања *Правописа* Матице српске, па захваљујући радовима који се баве акцентуацијом, добија функцију својеврсне допуне томе *Правопису*, посебно на спорним местима, тамо где *Правопис* нема адекватних решења. Поред тога приручник нуди и друга нормативна решења попут ортоепских, ортографских али и решења која се тичу облика и значења речи и нормирања властитих имена.

Од истог аутора 2010. године изашао је дуго најављивани *Правописни речник српског језика (са правописно-граматичким саветником)*. Иако се може сматрати да правописни речник без правописа нема сврхе, Шипка сматра да постојећи правопис (мисли се на онај из 1993. године) није довољно добар и да представља више расправу о правописној проблематици него стандардни нормативни приручник, да има много неразјашњених правила, дублета, недоследности, али и да му недостаје неопходна акцентуација у речничком делу. Речник у *Правопису* није добро повезан са граматичким правилима српског језика, застарео је и непотпун, али и објављивањем (очекиваног) новог допуњеног и прерађеног издања правописа, немогуће је проширити и допунити правописни речник у тој мери колико је то могуће када он представља посебно издање.

² В. ниже.

Осим речничког дела, *Правописни речник* Милана Шипке обухвата и *Преглед правила* која престављају кратка објашњења правописних, фонетских и морфолошких појава зарад лакше употребе речника. По речима аутора, постојећи *Правопис* и *Правописни речник* нису супротстављени, штавише они су комплементарни и допуњују се.

Правописни речник има и функцију језичког саветника, о чему сугерише и поднаслов, те тако он помаже корисницима при писању али и за усавршавање стандардног српског језика и језичке културе. Шипка уз одреднице даје тумачење што навођењем и правилних и неправилних форми, што преношењем одговарајућих савета из актуелних и значајних постојећих језичких саветника. Пошто се може сматрати и акценатским речником, овај приручник помаже и ширењу ортоепске (говорне) културе. Наведено може пружити велику помоћ и онима који српски језик уче, којима српски није матерњи језик.

Последња књига која је изашла а да за циљ има подизање степена језичке културе у српском друштву представља књига Ивана Клајна *Бушење језика* (Прометеј, Нови Сад, 2012.). Она је састављена од више од осамдесет чланака који су објављивани у НИИ-овој рубрици „Језик“ у периоду од 2006. до 2011. године. Као и у претходним публикацијама овог типа, Клајн на занимљив и духовит начин објашњава најразличитије проблеме с којима се срећемо у комуникацији. Иако разноврсни, текстови су тематски груписани, те тако имамо оне у којима је обрађена проблематика корелација између БКС језика (бошњачког, хрватског и српског у поглављу „Говорите ли бе-ка-ес?“), затим групу текстова који се баве значењем речи и граматичким конструкцијама (друго и треће поглавље), у четвртом поглављу реч је о, за многе, најактуелнијим проблемима у српском језику – нагомилавању англицизама, док се у последњем делу Клајн бави разноврсним примерима јавног језика.

Последњих година, на опште задовољство, повећава се продукција језичких саветника, но, нажалост, неколико најзначајнијих лингвиста у пољу језичке културе више није међу нама (Д. Ћупић, Е. Фекете, М. Шипка). Потреба је да се што већи број лингвиста укључи у рад на нормирању и стандардизацији српског језика и да активно делује на културу српског језика.

3. Радови који се баве проблемима из сродних лингвистичких дисциплина

Монографија Бранка Тошовића *Функционални стилови* представља важан рад из области стилистике на српском језику. Предмет књиге је стилистичка диференцијација српског језика, односно раслојавање нашег језика на функционалне стилове и њихове подстилове. Пошто се свака говорна реализација може сврстати у одређени стил а и сви стилови су базирани на стандардном језику, јасно је да језичка култура и стилистика имају заједнички предмет истраживања само су приступ и циљеви другачији. Оно што је важно за наше истраживање, а то је језичка култура у функционалним стиливима, нажалост, није предмет ове књиге, али оно што се може прочитати јесте однос стила и норме³ (а норма је основ језичке културе) као и однос стила и клишеа, који представља негативну особину говора.⁴

Књига Јелене Јовановић *Лингвистика и стилистика новинског умећа* бави се публицистичким функционалним стилем, а предмет истраживања чине већином новински текстови. Анализе језичке културе у српској лингвистици углавном почињу и завршавају се на језичком материјалу из медија, па је добро имати на једном месту синтезу тог функционалног стила. Поред поглавља о историјату новинарства, новинарству као интелектуалној и комуникативној делатности, Јелена Јовановић даје преглед језичких и стилских карактеристика новинских текстова. Важна поглавља у којима су предмет елементи језичке културе јесу осмо поглавље, Устаљени (клишеизирани) изрази у новинским текстовима и девето, Функционално-стилска поливалентност новинских текстова. И Јелена Јовановић говори о сиромашењу језичког израза, чак и код оних којима је језик средство за рад, као што је новинарима. Разноврсна су огрешења, или како Јовановићева на једном месту каже „злоупотребе“ у језику новина: клишеизација, бирократизација, колоквијализација, претерана интернационализација. С друге стране, оно што се у књизи (по нашем мишљењу исувише) често истиче, јесте обмањивање јавности, језичка манипулација која се врши помоћу замућивања јасности и прецизности језика. Кроз бројне примере показано је да новинари (или можда политичари, посредно преко новинара?) замагљивањем поруке и изостављањем праве инфор-

³ О односу између функционалних стилова и стандардног језика в. Тошовић 2002: 107, 140, 383, 393.

⁴ Н. д. стр. 140–141.

мације, суштине, шаблонизованим језичким моделима успевају да утичу на ширу друштвену свест, а у складу с вољом политичке врхушке (стр. 265).

Јелица Јокановић Михајлов у књизи *Акцент и интонација говора на радију и телевизији*, поред анализе и описа говора радијских и телевизијских новинара, даје и критички осврт на огрешења која се у њима јављају. Та огрешења се огледају у кршењу акценатске норме савременог српског језика,⁵ али и других фонетских правила српског језика.

Социолингвистика Милорада Радовановића може бити вишеструко корисна за проучаваоце језичке културе иако се директно не бави језичком културом. Оно што је за ту област важно јесте појмовно дефинисање норме и стандардног језика јер нормирани, стандардни језик представља полазну основу за проучавања језичке културе.

Поред осталих, поглавље под називом „*Грамматика*“ *друштвеног статуса* важно је за језичку културу јер тај рад представља почетак проучавања етикеције и њеног испољавања у српском језику.⁶

Јасно је да су ове области део једне шире дисциплине – социолингвистике, али су исто тако и део језичке културе. Резултати социолингвистике директно су укључени и применљиви у језичкој култури.

Милорад Радовановић у још једној књизи даје допринос у изучавању језичке културе. У *Списима из контекстуалне лингвистике* Радовановић се и даље бави стандардизацијом и језичком политиком, али оно што је још важније за наша истраживања, уводи реторику у модерну лингвистику, односно међу првима код нас (а можда је још увек и једини у томе) залаже се за стварање једне нове реторике. Радовановић сматра да би свака област човековог живота и рада могла имати неку врсту своје реторике, па би се тако, на пример, могла издвојити реторика писане речи према реторици усмене речи, реторика јавне речи према реторици приватне речи, итд., а затим конкретније: педагошка, научна, политичка, идеолошка, религијска, правна, новинарска, телевизијска,

⁵ Која се нажалост није реформисала од Вукових времена. Акценатска норма у српском језику још увек је такозвана Вук–Даничићева акцентуација, које се придржава врло мали број говорника.

⁶ 2007. у издању Учитељског факултета у Београду штампан је магистарски рад Бојане Милосављевић *Форме учтивости у српском језику*. Такође, Јелена Јовановић у својој књизи о језику новина у поглављу 4.3. Апострофичност – облици и функције ословљавања у новинама, говори о ословљавању у новинском језику (Јовановић 2009).

радијска, спортска, војна, административна, пропагандна, позоришна, естрадна и пословна реторика.⁷

Оно што Радовановић истиче као важно за српски језички стандард (а самим тим и језичку културу) јесте: даље ширење стандардног језика, и хоризонтално и вертикално, тј. усва дијалекатска подручја, иу све друштвене слојеве (првенствено кроз школу и масовне медије), затим неговање стандардног језика усвим његовим функцијама и употребама и на целом говорном подручју равномерно, на крају, преправљање стандарднојезичке норме, на свим нивоима језичког система, и у свим његовим функцијама и употребама – са циљем повећавања комуникацијске истваралачке ефикасности. Круг побројаних поступака на овај начин би се затворио у континуирани процес језичког планирања.

Бранислав Брборић у *Социолингвистичким огледима* дотиче се поља језичке културе, највише бавећи се језичком политиком и језичким планирањем. Да би се низак ниво језичке културе српског друштва поправио, мора се прво увести ред и правило у образовању и јавној употреби језика.

Ранко Бугарски дао је велики допринос теорији српске језичке културе. У неколико наврата, у два књигама, *Лица језика* и *Језик у контексту*, Бугарски се бави питањима језичке културе. У неколико поглавља поменутих књига (*Лица језика*: „Од културе говора до језичке културе“, *Језик у контексту*: „Култура у језику и језичка култура“, „Лингвистика и језичка култура“) нуди један шири приступ тој дисциплини покушавајући да прошири традиционално схватање језичке културе где се она схвата као познавање и поштовање норми стандардног облика матерњег језика у изговору, правопису и граматици, као и општих препорука које се тичу лексике, фразеологије и стила. Бугарски нуди један концепт у коме је језичка култура врло широк појам, где као језгро можемо посматрати говорну културу а око поменутог језгра требало би систематски изграђивати један слојевити омотач који би омогућио прелаз од уског нормативистичког поимања културе говора ка једном ширем социолингвистичком схватању језичке културе као обухватнијег и надређеног концепта. Са тежиштем на стваралачкој употреби језика, на сврсисходном вербалном општењу, на активном развијању језичке и комуникативне способности, језичка култура би на савремен начин упућивала ка ономе што се у језику и са језиком може.

⁷ Радовановић 2002: 108–128.

Овако схваћена језичка култура обухвата и културу вербалног комуницирања, у чијим би се оквирима нарочита пажња посвећивала принципима прагматике и реторике. Језичка култура повезана је са културом друштвеног понашања на једној страни и културом мишљења на другој: прикладно језичко понашање важан је састојак одговарајућег друштвеног понашања, а из тога како неко говори лако се наслућује и како мисли. Круг се, даље, битно проширује укључивањем културе слушања – и то не само туђег говора него и другог мишљења. Тиме се излази из граница стандардног варијетета матерњег језика и улази у шири, социолингвистички контекст.

Поред потребе за познавањем светских језика коју намеће савремена цивилизација, треба неговати исправне ставове према другим језицима и према њиховим говорницима, јер се иза карактеристично негативних исказа о другим облицима говора типично крије одбојност према њиховим носиоцима. Тим путем може се деловати на сузбијању друштвено штетних појава какве су лингвоцентризам и етноцентризам. И ту је реч о прихватању другогкао основном састојку језичке и опште културе.

Језичка култура не може се замислити без неопходне мере лингвистичке културе – темељних чињеничних знања о природи, структури и функцијама језика, те о језицима света, јер овде, као и другде, проверено знање представља најпоузданију брану против раширених стереотипа и предрасуда свих врста. Треба тежити једном целовитијем концепту *језичког образовања* које, тумачећи човека и друштво кроз језик, шири друштвену свест о језику и креативним језичким могућностима. Захтеви модерног живота на дневни ред постављају једну одговарајућу концепцију језичке културе коју би данас морали формирати традиционални посленици на овом подручју – језички стручњаци, педагози, писци наставних програма, уџбеника и приручника, лектори, новинари, преводиоци и сви други. Таква језичка култура указује нам се као вредан циљ образовне и језичке политике, али и опште културне и друштвене политике.

Још једна књига која припада социолингвистичкој литератури може користитионима који се баве језичком културом. То је књига Милана Шипке *Језик и политика*. Оно што је за нас битно а у вези је са језичком политиком јесу две ствари: повезаност језика и политике, односно како политика утиче на језичку културу (да ли јој доприноси или пак одмаже) као и то какав је „политички језик“ или другачије речено –

језик политичара, и како њихова језичка култура утиче на језичку и општу културу једног народа.

Педраг Пипер је још један међу лингвистима који се бави проблемима језичке и говорне културе, али је посебно важно то што је он један од ретких који се тиме бави са теоријског аспекта. У својој књизи *Српски између великих и малих језика*, у раду „О српској говорној култури данас“, даје реални опис стања српске језичке културе и темељан списак свих оних питања којима би се у што ближеј будућности требало позабавити. Нека од њих наводимо: српска говорна култура и српски језички стандард; друштвени и лингвистички статус српске говорне културе; естетско и функционално у говорној култури; говорна култура посматрана на различитим језичким нивоима, говорна култура и правопис, говорна култура и функционална раслојеност српског језика, говорна култура у различитим говорним ситуацијама, односно у различитим дискурсима, говорна култура у рекламном дискурсу, говорна култура у наставном дискурсу, посебно у уџбеницима; говорна култура у различитим медијумима – сличности и разлике; говорна култура код Срба и код других народа; ставови према култури говора (код разних народа, у различитим социјалним групама, професијама итд.); говорна култура и језичка екологија; говорна култура и култура дијалога, језичка толеранција, говорна култура и говорна етикеција, говорна култура и беседништво и др.; српска говорна култура посматрана у историјској перспективи; патологија говора и патологија културе говора итд.⁸

За српски језик најважније је установљавање једне опште стратегије неговања српске говорне културе, која се мора институционално подићи на ниво националног интереса, што она у суштини и јесте. Организована брига за говорну културу морала би бити усмерена на четири главна стуба говорне културе једног цивилизованог друштва, а то су породица, школа, угледни појединци и лекторска служба у издавачким и медијским кућама.

Али, да би неговање културе говора имало изгледа на успех, у друштву треба створити и стално систематски одржавати свест о значају културе говора као саставном делу опште културе, услови за све престижне професије, услови за развој што складнијих међуљудских и међунационалних односа, где је посебно важна етичка страна језичке културе и екологија језика.

⁸ Н. д. стр. 85–86.

Да закључимо: истраживање је показало да, иако су најбројнији радови намењени практичној употреби, има и таквих који се баве језичком и говорном културом са теоријског аспекта. Такви су радови П. Ивића, И. Клајна, М. Пешикана, Б. Брборића, Р. Бугарског, П. Пипера, М. Шипке, С. Васић, Ж. Ружића, Ђ. Костића, М. Николић...

Друга група радова која је ушла у поље истраживања били су практични приручници. Већина практичних приручника поседује, у мањем или већем степену, имплицитну теорију на чијим темељима су даване препоруке за конкретне проблемске речи и изразе. Најважнији приручници на српском језику произишли су из пера И. Клајна, М. Шипке, Е. Фекетеа, Д. Ђупића, Б. Терзића, Р. Стијовић...

Трећа група испитаних радова на српском језику није се директно бавила питањима језичке и говорне културе, али ширина предмета језичке културе је таква да доводи до тога да у многим лингвистичким радовима налазимо њене елементе. Такве радове писали су М. Радовановић, Р. Бугарски, Б. Брборић, П. Пипер, и многи други.

Проблеми језичке културе бројни су и озбиљни, и о томе смо већ писали (Николић 2010), па бисмо се окренули неким потенцијалним циљевима за српске лингвисте и лингвистику. Као прво, језичка култура треба имати значајније место у науци о српском језику. Још један од разлога зашто није тако лежи и у популарности одређене дисциплине у неком времену. Златно доба језичке културе и теорије стандардног језика јесте прва половина XX века, док су у савременој лингвистици модерне (без икаквог ниподоштавања) неке друге теорије и дисциплине (попут нпр. когнитивне лингвистике), и то није лако променити. Језичку културу треба осавременисти у смислу коришћења савремених научних резултата, теорија, метода и техника. Потребно је мотивисати млађи истраживачки кадар да се бави огрешењима о норму и језичку културу оба вида стандардног језика, усменог и писменог, да прикупља, бележи, региструје примере таквих погрешних употреба. Комисије Одбора за стандардизацију требају бити агилније, чешће се састајати и остваривати резултате задате програмом Одбора. У том смислу потребно је на нивоу Одбора донети акционе (годишње) планове и стратегије (вишегодишње планове). Стручна јавност треба преузети одговорност за актуелно стање у стандардном језику. Институционализованост таквих проблема јесте потребна, чак неопходна, но, често смо сведоци да се индивидуалан (па и колективан) нерад оправдава непостојањем адекватних кровних институција или, уколико оне постоје (нпр. министарства за просвету, науку, културу..., одбори, комисије и

сл.), њиховим slabим ангажовањем и суделовањем, што би било пребацивање одговорности. Све је мањи број појединаца међу нама који носе целокупан терет подизања културе српског језика и описмењавања његових говорника, па треба деловати, и лично и колективно, да се такво стање промени. О проблемима предмета и појединачних елемената језичке културе (попут питања језичких и говорних узора, питања нормативности говорног функционалног стила, али и других стилова стандардног језика, попут књижевноуметничког, питања степена нормативности исказа и др.) због којих се ова област оставља изван дубљег теоријског проучавања, биће речи у неком наредном раду.

Литература:

- *Актуелна питања наше језичке културе*, Просветни преглед, Београд, 1982.
- Брборић (2000): Б. Брборић, *О језичком расколу (социолингвистички огледи I)*, ЦПЛ – Београд, Прометеј – Нови Сад, 2000.
- Брборић (2001): Б. Брборић, *С језика на језик (социолингвистички огледи II)*, ЦПЛ – Београд, Прометеј – Нови Сад, 2001.
- Брборић и др. (2006): Б. Брборић, Ј. Вуксановић, Р. Гачевић (приређивачи), *Српски језик у нормативном огледалу (50 одлука Одбора за стандардизацију српског језика)*, Београдска књига, Београд, 2006.
- Бугарски (1997): Р. Бугарски, *Језик у контексту*, Чигоја штампа, Београд, 1997.
- Бугарски (2001): Р. Бугарски, *Лица језика: социолингвистичке теме*, Библиотека XX век, Београд, 2001.
- Васић (1990): S. Vasić, *Kultura govorne komunikacije*, Institut za pedagoška istraživanja – Prosveta, Beograd, 1990.
- Ивић и др. (2004): П. Ивић, И. Клајн, М. Пешикан, Б. Брборић, *Српски језички приручник*, Београдска књига, Београд, 2004.

- Јовановић (2009): Ј. Јовановић *Лингвистика и стилистика новинског умећа: језичке и стилске особине новинарства*, Јасен, Београд, 2010.
- Јокановић Михајлов (2007): Ј. Јокановић Михајлов *Акцент и интонација говора на радију и телевизији*, Друштво за српски језик, Београд, 2007.
- Клајн (1978): I. Klajn, *Razgovori o jeziku*, Vuk Karadžić, Beograd, 1978.
- Клајн (2006): I. Klajn, *Rečnik jezičkih nedoumica*, Ћigoја штампа, Beograd, 2002.
- Клајн (2012): И. Клајн, *Бушење језика*, Прометеј, Нови Сад, 2012.
- Костић [1979]: Ђ. Kostić, *O kulturi govora*, RTV, Beograd, [1979].
- Милосављевић (2007): Б. Милосављевић, *Форме учтивости у српском језику*, Учитељски факултет, Београд, 2007.
- Мршевић Радовић (2002): Д. Мршевић Радовић, „Михаило Стевановић и неговање језика српског“, Посебан отисак из Зборника са научног скупа *Живот и дјело академика Михаила Стевановића*, Научни скупови, књ. 59; Одјељење умјетности, књ. 21, Подгорица, 2002, 275–283.
- Мршевић Радовић (2004): Д. Мршевић Радовић, „Језичка култура и чистота језика (I)“, *Научни састанак слависта у Вукове дане 33/3*, Београд, 2004, 207–213.
- Мршевић Радовић (2005): Д. Мршевић Радовић, „Језичка култура и чистота језика (II)“, *Научни састанак слависта у Вукове дане 34/3*, Београд, 2005, 263–278.
- Николић (2010а): М. Николић, *Теорија језичке културе у науци о српском језику и славистици*, Институт за српски језик САНУ, Београд, 2010.
- Николић (2010б): М. Николић, *Сводни регистар питања из српске говорне културе*, Београдска књига, Београд, 2010.
- Пешикан и др. (2010): М. Пешикан, Ј. Јерковић, М. Пижурица, *Правопис српскога језика*, Матица српска – Нови Сад, Завод за уџбенике и наставна средства – Београд, 2002.

- Пипер (2004): П. Пипер, *Српски између великих и малих језика*, Београдска књига, Београд, 2004.
- Радовановић (1997): М. Radovanović, *Spisi iz kontekstualne lingvistike*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci – Novi Sad, 1997.
- Радовановић (2003): М. Radovanović, *Sociolingvistika*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci – Novi Sad, 2003.
- Ружић (1981): Ж. Ružić, *Osnovi kulture govora*, Pedagoška akademija za obrazovanje vaspitača predškolskih ustanova, Beograd, 1981.
- Станић (1973): М. Станић, *За културу језика*, Завод за издавање уџбеника, Београд, 1973.
- Стијовић (2009): Р. Стијовић, *Српски језик – норма и пракса*, Чигоја штампа, Београд, 2009.
- Телебак (1998): М. Телебак, *Говоримо српски – С лакоћом до језичке културе*, ИП Нови глас, Бања Лука, Народна универзитетска библиотека, Приштина, 1998.
- Тошовић (2002): Б. Тошовић, *Функционални стилови*, Београдска књига, Београд, 2002.
- Ћупић и др. (1996): Д. Ћупић, Е. Фекете, Б. Терзић, *Слово о језику: језички поучник*, Партедон, Београд, 1996.
- Ћупић и др. (2002): Д. Ћупић, Е. Фекете, Б. Терзић, *Слово о језику II: језички поучник*, Партедон, Београд, 2002.
- Ћупић и др. (2005): Д. Ћупић, Е. Фекете, Б. Терзић, *Српски језички саветник*, Службени лист СЦГ, Српска школска књига, Београд, 2005.
- Фекете (2006): Е. Фекете, *Језичке доумице*, Београдска књига, Београд, 2006.
- Фекете (2008): Е. Фекете, *Језичке доумице (књига друга)*, Београдска књига, Београд, 2008.
- Шипка (1998а): М. Шипка, *Зашто се каже*, ЦПЛ – Београд, Прометеј – Нови Сад, 1998.
- Шипка (1998б): М. Шипка, *Приче о речима*, ЦПЛ – Београд, Прометеј – Нови Сад, 1998.

- Шипка (2005): М. Šipka, *Kultura govora*, Institut za jezik u Sarajevu, Sarajevo, 2005.
- Шипка (2006): М. Шипка, *Језик и политика*, Београдска књига, Београд, 2006.
- Шипка (2008): М. Шипка, *Стандарднојезичка преиспитивања 1*, Прометеј, Нови Сад, 2008.
- Шипка (2009): М. Шипка, *Стандарднојезичка преиспитивања 2*, Прометеј, Нови Сад, 2009.
- Шипка (2010): М. Шипка, *Правописни речник (са правописно-граматичким саветником)*, Прометеј, Нови Сад, 2010.
- Шипка (2011): М. Шипка, *Стандарднојезичка преиспитивања 3*, Прометеј, Нови Сад, 2011.

ПРИКАЗИ

Марина Николић (Београд)

Милош Ковачевић: ГРАМАТИЧКА ПИТАЊА СРПСКОГА ЈЕЗИКА. Јасен, Београд, 2011, 236 стр.

Књига се састоји из три целине. Прва (О стандардизацијским и нормативним питањима српскога језика) доноси четири рада из области нормативистике, друга (О творбено-семантичким питањима српскога језика) даје два рада чији је предмет префиксација као творбени процес и резултати тог процеса, док треће и најобимније поглавље (О синтаксичко-семантичким питањима српскога језика) садржи шест радова из области која је најзаступљенија у научном опусу Милоша Ковачевића – синтаксе.

Ова књига је настала обједињавањем објављених радова. Ти су радови у већини штампани у зборницима са скупова на којима су изложени као реферати.

Први рад у књизи доказује значај говора Дубровника на процес Вукове стандардизације српског језика, други указује на бројност новинарских грешака у конгруенцији, трећи тумачи нормативност конструкција *носити собом* и *носити са собом* и њихов међусобни, пре свега, значењски однос. У последњем раду ове групе Ковачевић анализира координиране синтагме, па на основу анализе показује како је творба координираних синтагми у сагласју са синтаксичко-семантичким критеријумима, док су критеријуми за нормативност, односно ненормативност одређених типова координираних синтагми прилично нејасни и недоследни.

Иако рад *Плеонастичка употреба префикса у српскоме језику* припада другој целини књиге, због теме коју обрађује (плеоназам) може се уврстити и у претходну групу. Наиме, плеоназам је појава којом се баве и нормативисти. Она је недозвољена у доброј језичкој пракси, међутим, ситуација у којој се налазе творенице настале редувантним префиксима није тако јасно разграничена. Иако Ковачевић не коментарише нормативност оваквих твореница, из приложеног, прецизније, из изложених бројних примера из праксе, затим због њиховог бележења у

речницима српског језика (који додуше нису нормативни, али се неки од њих могу тако посматрати, као једнотомни речник Матице српске), фреквенције, па, на крају, и језичког осећања¹, њихова се употреба не треба строго ограничавати. Нормативисти би требали да скрену пажњу на плеоназме типа *поновно преузимање*, које Ковачевић именује као двоструку плеонастичност префикса. Иако на једном месту истиче значај контекста (стр. 94), Ковачевић на неким местима тај значај не уважава довољно и везује се само за семантику лексеме, док на неким местима наводи и примере који би могли бити дискутабилни попут *Поиздалека*, *ширећи руке*, *Јаков изговори* (стр. 86)², *Неколико секунди касније*, *бака је застала испред књижаре „Академија“* (87), *Отплатили смо своје* (87), *Ако не упали, препустити да разговор води наши амбасадор* (87), *Често застајемо* (91)³, па и *Проблем је била надоградња над локалима* (98)⁴.

Циљ наредног рада другог дела књиге (*Префиксалне творенице са значењем поновљености у савременом српском језику*) јесте испитивање творбеносемантичког поља поновљености. С обзиром да о овој теми није довољно писано, анализа и формирање семантичких и формалних критеријума класификације, у односу на приступ (ономасиолошки или семасиолошки), које Ковачевић доноси, значајна су за будућа истраживања ове врсте.

Трећа целина књиге започиње радом о сложеним реченицама с зависном временском клаузом у значењу постериорности, а наставља се истраживањем типа условних реченица – онима с везником *да*. Овим радовима Ковачевић допуњује досадашње класификације, служећи се семасиолошким приступом. Другим речима, полазећи од типова поменутих врста зависних реченица, показује да оне имају још других

¹ Доброг језичког осећања које априори не одбацује њихову употребу у стандардном језику.

² *Поиздалека* се не може, без промене значења (а одсуство нове семантичке компоненте у префиксу у односу на основу био би услов за његову редунацију, стр. 84) заментити твореницом *издалека*.

³ *Застати* по значењу (па ни у конкретној реченици) није једнако лексеми *стати*, а у таквој релацији су и *отплатити* и *платити*, *препустити* и *пустити*.

⁴ Последњом реченицом Ковачевић представља појаву двоструке плеонастичности, но мишљења смо да твореница *надоградња* као лексикализована, без компоненте динамичности глагола коју је некада поседовала, није једнака гл. именици *доградња* које ту динамичност није изгубила. Уп. *Надоградња над локалима* (= 'простор изнад локала') и *Доградња локала* (= 'изграђивање додатних просторија изнад локала').

значења која нису описана у радовима и постојећим граматикама српског језика.

Ковачевић се, по правилу, својим темама враћа, па тако у раду *О изоморфности једног типа временских реченица и поредбених реченица за неједнакост* временске реченице, тачније један њихов тип, анализира у односу на тип поредбених реченица за неједнакост. Пошто су та два типа реченица изоморфна, занимљиве су њихове семантичке релације. Наиме, реченице с конструкцијом *пр(иј) него што* могу се интерпретирати двоструко, али међу њима има и оних које су искључиво поредбене и оних које су искључиво временске. Разликовање значења рестриктивности и градације рестриктора *само* тема је рада *Колизија рестриктивног и градационог «само» у савременом српском језику*. Оба рада показују да јасна граница међу значењима не постоји, да су најчешће значења контекстуално условљена, али и да намера говорника може бити узрок бисемичности, тј. двозначности, па је у том смислу она често стилски маркирана.

У раду *О модалном презентском имперфекту и футуру првом у савременом српском језику* Милош Ковачевић показује како је помоћу поменута два глаголска времена могуће изразити садашњост (нпр. *Како се беше зове тај писац?* или *Он ће бити у праву кад то каже*), те да изражавање садашњости није само одлика презента несвршеног вида, како је досада у домаћој литератури предочавано.

Књига се завршава радом о конструкцијама деиктичке цитатности које спадају у ред специфичних конструкција у савременом српском језику, мада су, како Ковачевић показује, врло фреквентне, па је корисна њихова темељнија анализа коју нам аутор нуди.

Као и до сада, Ковачевић до својих закључака долази након систематичне анализе широко разуђеног корпуса, обимног и стилски разноврсног. Његови су радови, поред научне вредности коју несумњиво поседују, добар модел и узор, посебно младима у науци, за то како треба одабрати тему и њој приступати.

Даринка Гортан-Премк (Београд)

Рајна Драгићевић: ЛЕКСИКОЛОГИЈА И ГРАМАТИКА У ШКОЛИ : МЕТОДИЧКИ ОГЛЕДИ. Београд, Учитељски факултет, 2012, 241 стр.

Рајна Драгићевић вишегодишњи је професор лексикологије на Филолошком факултету Универзитета у Београду; она је и аутор универзитетског уџбеника из лексикологије, као и двају уџбеника српскога језика за основне школе. А ови су Методички огледи, како би се према начину писања могло закључити, настали из њене потребе да се о предмету који предаје брине и стара на свим нивоима, од универзитетског до нивоа основне школе. Тако су овде предложене и дате методичке процедуре произишле из научних поставки, те имамо, на неки начин, науку преточену у методiku, што, на жалост, није, бар код нас, чест случај; чешће се, да тако кажемо, методика претаче у методiku.

Књига садржи пет одељака, од којих су други и трећи са по више чланака (односно предавања одржаних нашим професорима и страним студентима): I. УВОДНА РАЗМАТРАЊА, II. НАСТАВА СРПСКОГ ЈЕЗИКА (1. Култура изражавања у настави српског језика, 2. Разумевање значења реченице: вежбања, 3. Утицај полисемије на творбу речи: методички аспект, 4. Лексички односи и полисемија: методички аспект, 5. Лексикологија у настави: лексичко богаћење, 6. Једнојезички речници у настави српског језика, 7. Творба речи у настави српског језика, 8. Паронимија у настави српског језика, 9. Провера знања из лексикологије: где греше ученици, а где наставници, 10. Настава граматике у четвртном разреду основне школе, 11. Типичне грешке ученика стечене у првом кругу усвајања градива у настави српског језика), III. УЏБЕНИЦИ ЗА НАСТАВУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА (1. Ка бољим уџбеницима за српски језик, 2. Душан Радовић о уџбеницима, 3. Мој први уџбеник, 4. О свом уџбенику: Српски језик за четврти разред основне школе), IV. НАСТАВА СРПСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ (Лингвокултуролошки приступ у настави српског језика као страног), V. УНИВЕРЗИТЕТСКА НАСТАВА (Улога професора на савременом универзитету),

и на крају ЛИТЕРАТУРА, ИНДЕКС, БИБЛИОГРАФСКА БЕЛЕШКА, РЕЗИМЕ, SUMMARY.

Темама из свих ових чланака Рајна Драгићевић приступа као озбиљан научник и професор, какву смо је и знали, и као талентован методичар, што смо сад видели.

У Уводним разматрањима ауторка говори уопште о методици као изазову, нарочито о изазову који представља тражење начина да се ученицима предоче апстрактни елементи апстрактног језичког система, посебно њихова узајамна умреженост, затим критички говори о уџбеницима и програмима, као и распоређивању градива у њима, даље – о одређивању мере у обради појединих појмова, па још даље – о квалитету уџбеника, и на крају – о настави српског језика, о настави српског језика као страног и о универзитетској настави.

У огледима сакупљеним под насловом *Настава српског језика* инсистира се на функционалном приступу језику у настави српског језика. Предлаже се заокрет од апстрактног граматичког приступа који је сам себи сврха ка употреби језика, тј. ка унапређивању језичких способности ученика. У многим огледима предлажу се конкретна вежбања која служе за лексичко богаћење ученика, за развој способности грађења исправних реченица, за разумевање сложених реченица, за састављање текста од задатог језичког материјала, за разумевање текста и унапређивање способности резимирања текста. Ауторка износи и критички суд о задацима у неким досадашњим тестовима из области лексикологије и предлаже задатке којима би се знање ученика оцењивало сврсисходније.

Поглавље *Уџбеници за наставу српског језика* доноси критички осврт ауторке на сопствене уџбенике, али и предлоге за унапређивање уџбеничког текста у којем се обрађује граматика српског језика.

Јасно је да настава српског језика као страног захтева посебан методички апарат, а на њега се Рајна Драгићевић осврће у поглављу *Настава српског језика као страног*. Ауторка је посебно заинтересована за задатке које има наставник српског језика као страног када треба странцима да приближи значења оних лексема које поседују семе колективне експресије, тј. обогаћене су културолошким наносом.

Ову кратку информацију завршићу освртом на последњи чланак *Улога професора на савременом универзитету*. „Инспирацију за овај рад и подстрек да изнесем своје мишљење о улози професора на савременом универзитету, каже ауторка, нашла сам у чињеници да се налазим на половини радног века и да једну групу мојих колега са Катедре за српски језик Филолошког факултета у Београду чине моји професор-

ри, чијих се предавања још увек живо сећам, а другу групу представљају моји бивши студенти, сада асистенти, чија радознала питања на часовима и одговоре на испитима такође добро памтим. Таква позиција омогућава ми, чини се, да донекле објективно осмотрим универзитетску наставу с обе стране катедре – из угла студента и из угла професора (стр. 209)“.

Ево неких схватања Рајне Драгићевић.

Прво. Професор је дужан да на предавањима укаже студентима на континуитет научне мисли, на улогу својих професора у стварању те научне мисли. „Овакав приступ није само ствар етичког односа према претходницима већ представља објективан приступ процесу настајања научних чињеница (стр. 210)“.

Друго. „Важан задатак сваког универзитетског професора јесте да изгради своје настављаче (стр. 210)“.

Треће. Професор је дужан да у току трајања курса који држи поред опште научне мисли студенте упозна са својим научним интересовањима и са својим научним радом, као и са најважнијим јединицама из своје библиографије. И ту ауторка наводи речи Јована Цвијића „ученици треба да виде на професору борбу и напоре око решавања проблема и тражења истине (стр. 218)“. Даље, „Универзитетски професор требало би да буде један од највећих стручњака за дату област у својој земљи и стално би морао бити свестан те чињенице. Због тога би морао да се труди да оправда место које заузима и да својим сталним усавршавањем покаже да заслужује своју позицију (стр. 218)“.

Књига Рајне Драгићевић *Лексикологија и граматика у школи* представља користан приручник намењен наставницима српског језика, писцима уџбеника, али и састављачима планова и програма за наставу српског језика.

Биљана Сикимић (Београд)

Светлана Ћирковић: СТЕРЕОТИП ВРЕМЕНА
У ДИСКУРСУ РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА СА КОСОВА
И МЕТОХИЈЕ. Београд, Балканолошки институт САНУ,
2012, 222 стр.

Резултати тимског теренског рада обављеног на пројекту *Истраживање словенских говора на Косову и Метохији* током 2002. и 2003. године (носилац пројекта био је Институт за српски језик САНУ, а финансирао га је Унеско) овом монографијом добијају једну значајну научну валоризацију. Прелиминарни резултати овог тимског истраживања већ су били коришћени у краћим, индивидуалним лингвистичким, антрополошким и етномузиколошким студијама углавном самих учесника пројекта и углавном на лично снимљеном материјалу.

Монографија Светлане Ћирковић је настала на основу докторске дисертације која је под истим насловом одбрањена 2011. године на Филолошком факултету у Београду. Подељена је у два дела: *Теоријско методолошки оквир* (21–77), и *Време у дискурсу расељених лица са Косова и Метохије* (81–186), следе *Закључна разматрања* и исцрпан резиме на енглеском језику, а снабдевена је и регистрима аутора и појмова.

Први део се састоји из пет поглавља. Прво поглавље *Теоријски оквир* садржи пет целина у којима су дати општи подаци о коришћеној теренској грађи и дигиталном звучном архиву у оквиру кога је грађа смештена, затим преглед методологије рада на теренским истраживањима како у лингвистици, тако и у хуманистичким наукама уопште, и њихов значај за интердисциплинарна проучавања језика. Наведени су корисни подаци о постојећим аудио корпусима српског језика (24–27) и представљене уобичајене методе транскрипције (27–30). Поглавље у тези *Основне карактеристике Корпуса* (52–55) садржи информације да су полазна основа за анализу биле 142 стране транскрипата 40 одабраних разговора, подељених у 297 „фрагмената“ дефинисаних темом разговора. Примењена је и специфична метода транскрипције која се

разликује од уобичајене транскрипције за потребе дијалектолошке анализе али и од транскрипције за потребе анализе конверзације.

Пут до коначног обликовања монографије може се означити као еклектицизам најмање три лингвистичка приступа: класичан дијалектолошки приступ комбинован је са класичним етнолингвистичким на коме је настала теренска грађа (Светлана Ћирковић је и сама примењивала научену теренску методу у раду са расељеним лицима и у косовско-метохијским енклавама), затим широко схваћен антрополошко-лингвистички приступ који примењују чланови пројекта Балканолошког института на коме ауторка тренутно ради и као трећи, когнитивно-лингвистички приступ као надградња на коју је утицала сарадња са лингвисткињом Људимилом Поповић.

Будући да монографија Светлане Ћирковић, у свом коначном облику представља когнитивнолингвистичку анализу колективне представе о времену, у уводним поглављима објашњени су и основни теоријски приступи у когнитивној лингвистици (30–40). Из домена когнитивне лингвистике, ауторка преузима и образлаже следеће појмове: контекст, језичку слику стварности/света, прототип и стереотип, категоризацију и теорију погледа, перспективу, околност и тачку гледишта. Посебно поглавље посвећено је представљању теоријских поставки таксонских конструкција као одраза временске локализације у језику, почевши од Романа Јакобсона, преко Александра Бондарка, Виктора Харковског сво до актуелних радова Људмиле Поповић.

У другом поглављу (*Анализирани корпус*) разматрају се специфичне одлике одабраног корпуса: за потребе рада првенствено су коришћени они делови разговора са расељеним лицима у којима је доминирала тема рата, заједно са аутобиографским причама, личним исповестима, али и разговорима који се тичу традицијске културе, као и причама везаним за недавну прошлост и тренутно стање саговорника. Посебна пажња посвећена је терминолошким и појмовним разјашњењима 'наратива' и 'дискурса'.

У поглављу *Примењени аналитички приступ* објашњава се ауторкина одлука за интердисциплинарни приступ грађи која од истраживача захтева комплексну примену поступака когнитивне лингвистике, конверзационе анализе и дискурс анализе.

У петом поглављу, *Теоријска разматрања о времену*, изложен је преглед лингвистичке литературе која се бавим временом, као и осврт на литературу из других хуманистичких дисциплина (углавном су у питању значајне антрополошке студије), односно пледира се на

могућност истраживања феномена времена у интердисциплинарном кључу.

Други део монографије (*Време у дискурсу расељених лица са Косова и Метохије*) такође се састоји од пет целина. У првом поглављу – *Временска линија*, образложена је полазна хипотеза истраживања: на временској линији расељених лица постоји граница која дели прошлост од садашњости, та граница је условљена политичким догађајима који су изазвали расељавање. У оквиру теме која дефинише анализирани дискурс – рат, бомбардовање, расељавање – време је представљено линеарно.

У следећем, трећем поглављу – *Временска граница* – ауторка полази од теорије функционално-семантичких категорија и категорију временске границе сагледава као поље у чијем се центру налазе глаголи кретања. Принцип конструисања и исказивања антериорности и постериорности разматран је у односу не лексеме *рат* и *бомбардовање* као референтне тачке, а као сигнал временске границе уочен је фазни глагол *почело је*. Као стереотип временске границе анализирани су глаголи кретања, а затим и датум, дан и година.

У трећем поглављу – *Појмовна категорија садашњости и њена реализација у језику* – садашњост се одређује као фрагмент на временској линији који обухвата период избеглиштва све до тренутка говора. У екстензивној категорији садашњости уочена је смена перфекта и презента у зависности од променљиве референтне тачке концептуализатора: овај временски фрагмент чини мноштво радњи које се обављају у посебном временском интервалу. Узимајући у обзир екстензивни карактер појмовне категорије садашњости, која у реалном времену обухвата и временски фрагмент прошлости, употреба глаголских времена за изражавање појма 'сада' не разликује се битно од њихове употребе у оквиру појмовне категорије прошлости. Неутрализацијом глаголских облика за исказивање садашњости и прошлости функцију основног маркера појма садашњости преузима на себе прилог *сад(а)*.

У четвртном поглављу – *Појмовна категорија прошлости и њена реализација у језику* – прошлост је дефинисана као фрагмент на временској оси који је са једне стране означен расељавањем. Прошлост се углавном исказује глаголом у перфекту, али постоје и примери са транспонованим презентом, као и футуром првим у функцији исказивања хабитуалних радњи у прошлости и футуром за давање инструкција. Посебна пажња је посвећена формулацијама питања истраживача којима су елицитирани наративи усмерени ка прошлости.

У последњем, сразмерно кратком петом поглављу – *Појмовна категорија будућности и њена реализација у језику* – појам будућности код расељених лица је на временској линији ограничен референтном тачком говорне ситуације. Сви догађаји и ситуације који су смештени после момента говора припадају појмовној категорији будућности. Схватање будућности изражава се глаголом у облику футура првог који измешта радњу у будући план без одређене хронолошке тачке: будућност се види као разливена и неодређена појмовна категорија. Малобројност примера са категоријом будућности ауторка тумачи инцијалним ограничењима самог корпуса усмереног на реконструкцију прошлости.

Метафорички речено, ова монографија има и свог 'коаутора' а то је цео истраживачки тим окупљен на поменутом пројекту Института за српски језик САНУ чији је руководилац била Стана Ристић, а који су чиниле две групе истраживача: лингвисти и антрополози са теренским искуством (Радивоје Младеновић, Софија Милорадовић, Сања Златановић, Марија Илић, Милош Луковић) и тим младих истраживача који су 2002. године управо били дипломирали (Драгана Ратковић, Бојана Милосављевић, Драгана Радовановић, Владан Јовановић, Бранимир Станковић и многи други).

У антрополошко лингвистичком кључу могло би се говорити и о другом 'коаутору', а то су саговорници који су истраживаче прихватили у својим новим или привременим домовима, односно у избегличким центрима у Радинцу, Ковину, Неготину, Калуђерици, Врању, Бору, као и активисти организације „Здраво да сте“ који су помогли у успостављању контаката.

Остаје отворено питање места дијалектологије у оквиру монографије: у аналитичком делу се повремено реферише на најзначајније дијалектолошке монографије говора Косова и Метохије (Радивоја Младеновића, Слободана Реметића, Првослава Радића, Милете Букумирића), али није дат и њихов критички преглед.

У коначном обликовању монографије изостао је корпус транскрипата аудио-грађе прикупљене у оквиру пројекта *Истраживање словенских говора на Косову и Метохији (2002–2003)* на основу којих је настала монографија, било би веома значајно када би се ови текстови објавили у посебној монографској публикацији.

Рада Стијовић (Београд)

Бојана Милосављевић: ОГОВАРАЊЕ КАО ГОВОРНИ
ЖАНР СВАКОДНЕВНЕ КОМУНИКАЦИЈЕ.
Докторска дисертација

На измаку 2011. године мр Бојана Милосављевић одбранила је на Филолошком факултету Београдског универзитета докторску дисертацију под називом *Оговарање као говорни жанр свакодневне комуникације*. Овом студијом она је дала несумњив допринос савременој науци о језику, у којој семантичко-прагматичка анализа заузима све истакнутије место, а којој је ауторка и раније посвећивала пажњу – поменимо само њен запажен магистарски рад *Форме учтивости у српском језику*. Оваква истраживања су од немалог значаја и за лексиколошко-лексикографску делатност, друго поље интересовања Бојане Милосављевић, на коме се она такође успешно оставарује, пре свега радећи на Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ.

Опсежна студија о оговарању као о једном од видова разговорног језика, обухвата десет већих целина: I. Увод (6-19), II. Теоријски оквир (20-49), III. Појмовно значење оговарања у српском језику (50-60), IV. Одлике оговарања (61-83), V. Класификације оговарања (84-86), VI. Оговарање као говорни жанр (87-102), VII. Оговарање у усменој комуникацији (103-195), VIII. Оговарање у жутој штампи (196-333), IX. Закључак (334-345), X. Литература (346-356). Поред овога рад садржи и резиме на енглеском језику, регистар појмова и регистар имена, као и податке о аутору.

У *Уводу* ауторка говори о досадашњим изучавањима оговарања, наглашавајући да је оно најпре посматрано као друштвени феномен у оквиру социјалнопсихолошких истраживања. У тим истраживањима указано је на његове психолошке, социолошке, комуникативне и друге релевантне карактеристике. Свој теоријски облик у лингвистичком смислу, тачније у смислу анализе конверзације, како се наводи, оговарање је добило тек са истраживањима С. Егинс и Д. Слејд. Ове ауторке

о њему говоре као о говорном жанру свакодневне комуникације, који има и своју специфичну дискурсну структуру (обавезне и необавезне дискурсне елементе). Приступајући овом језичком феномену, који код нас није био систематски проучаван, Б. Милосављевић се ослања управо на запажања С. Егинс и Д. Слејд.

У свом истраживању Б. Милосављевић примењује интердисциплинарни приступ, еклектички спајајући методе различитих лингвистичких и других, нелингвистичких приступа. У овом интердисциплинарном споју метода два приступа доминирају – један који проистиче из теорије говорних жанрова коју је поставио Бахтин, а коју су даље разрађивали истраживачи новијих (критичких и когнитивних) усмерења (попут Ферклафа и Свејлза) и други, који је проистекао из критичке анализе дискурса, тачније из Мартинове теорије евалуације у језику. Ова два приступа су представљена у другом поглављу књиге – *Теоријски оквир*, у оној мери у којој су утицала на сагледавање феномена оговарања и на обликовање стратегије истраживања.

Треће поглавље *Појмовно значење оговарања у српском језику* садржи анализу лексичког значења лексеме *оговарати* и анализу односа ове лексеме са другим лексемама сличног значењског садржаја, као што су *клеветати*, *кудити*, *пањкати*, *опадати*, *сплеткарити* и др. На основу тих анализа ауторка је утврдила да међу значењима ових речи разлике постоје пре свега на прагматичком плану језика. У овом поглављу се успостављају и паралеле између *оговарања*, *трача* и *гласине* као врло блиским појмовима. Ослањајући се на резултате своје анализе, Б. Милосављевић оговарање дефинише у ширем и у ужем смислу. У ширем смислу, то је лоше, ружно говорење о другоме, а у ужем, то је говорење неистина или полуистина о некоме ко је одсутан, с намером да се прикаже у ружном светлу. Међутим, потпуније и прецизније дефинисање оговарања подразумева и додатно описивање одређених прагматичких координата у оквиру којих се оговарање и одвија, о којима ауторка подробније говори у наредном поглављу.

У четвртом поглављу, насловљеном са *Одлике оговарања*, о овом феномену се говори са комуникацијског, прагматичког, лексичкограматичког, семиотичког и социјално-психолошког аспекта. Тиме је оговарање свеобухватно описано и дефинисано као језички феномен и као посебна врста разговора.

Посматрајући различите параметре значајне за комуникацију, као што су медијум у којем се оговарање остварује, затим особа која се оговара, саговорник у разговору, као и дискурсна и друштвена функци-

ја коју оговарање може имати, ауторка је у петом поглављу дала и могуће поделе оговарања, нарочито скрећући пажњу на поделу према жанровској форми у којој се оговарање остварује. Будући да су те поменуте жанровске форме тема њеног истраживања, ауторка се овој класификацији оговарања посебно посветила на одговарајућим местима у раду.

У шестом поглављу – *Оговарање као говорни жанр*, ауторка потврђује раније успостављену хипотезу да је оговарање својеврстан говорни жанр. То чини тако што показује да оговарање као говорни садржај има смисаоно јединство тј. текстуалност, да има дискурсну структуру и да има одређене појавне форме, тј. да се појављује у релативно стабилним језичким структурама, препознатљивим по типским исказима. Из корпуса усмене комуникације Б. Милосављевић је издвојила следеће жанровске форме оговарања: *наративну форму, дескриптивну форму, анегдоту, егземплум, вест, извештај, упозорење, прекоревање, алузију, коментар*. Из жуте штампе издвојила је *вест, извештај, аналитички чланак и интервју*.

Седмо и осмо поглавље књиге, *Оговарање у усменој комуникацији и Оговарање у жутој штампи*, садрже подробну анализу корпуса. Истраживање засновано на емпиријском материјалу узетом из усмене комуникације и писане комуникације (жута штампа) обухватило је паралелно описивање дискурсне структуре оговарања у овим двама корпусима, затим представљање форми у којима се оно и у једном и у другом корпусу исказује, као и анализу корелације међу њима, у оној мери у којој је то природа истраживања омогућавала.

У *Закључку* су изнете завршне напомене и синтезе, али се посебно наглашава да су задаци истраживања, формулисани на почетку рада, имали један општи циљ, а то је да се оговарање опише на семантичком и формалном плану, као и то да се донекле представи и теоријски модел описа одређеног типа дискурса као што је оговарање.

Прикупивши богат и репрезентативан материјал, ауторка је овом језичком феномену пришла студиозно и темељно, поуздано га анализирајући не само са лингвистичког већ и са бројних других аспеката: комуникацијског, прагматичког, лексичко-граматичког, семиотичког и социјално-психолошког. Утврдивши појмовно значење оговарања, одлике оговарања као говорног жанра свакодневне комуникације, врсте оговарања, језичка средства којима се постиже, околности под којима се одвија, понашања говорника и саговорника Бојана Милосављевић је у потпуности испунила циљеве које је себи поставила. Ура-

дила је то компетентно и ваљано, сачинивши дело које несумњиво представља вредан допринос не само лингвистици већ и другим научним дисциплинама.

Надамо се да ће ово дело у што скорије време бити штампано и тако постати доступно научној а и широј јавности.

Бобан Ђурић: ИЗ ЖИВОТА РУСКОГ БЕОГРАДА.
Београд, Филолошки факултет, 2011, 171 стр.

Књига *Из живота руског Београда* објављена је у оквиру пројекта финансираног од Министарства просвете, науке и технолошког развоја „Књижевност и визуелне уметности: руско-српски дијалог“. Књига представља значајан извор грађе за проучавање историје руске емиграције у Србији, првенствено у Београду. Актуелност теме која је у основи ове књиге огледа се у томе да се у последње време појављује све већи број књига посвећених руској емиграцији како у Русији, тако и у другим земљама, са овом чињницом публикација још више добија на значају. У центру истраживања аутора је живот руске емиграције у Београду који је био не само политичка престоница Србије у периоду који обухвата ова књига (између два светска рата), већ и стециште духовних и културних идеја. Књига је конципирана као зборник од 11 радова који одсликавају различите аспекте деловања руске емиграције у Србији и Београду у културном, научном, књижевном, уметничком животу. Као изворе на којима темељи своје проучавање Бобан Ђурић најчешће користи периодику⁵ на српском језику (Политика, Правда, Време) и на руском језику (Ново време, Руски глас). Значајан извор за аутора су и специјализовани књижевни часописи (попут Српског књижевног гласника, Мисли).

Књигу отвара рад Реаговања београдске штампе на долазак П. Н. Врангела у Краљевину СХС 1. марта 1912. г. (стр. 6–31) посвећен реаговању београдске штампе на долазак Врангела, затим следе радови Из духовног живота руског Београда (стр. 32–38), Конгрес руских писаца и новинара у емиграцији и његово место у српској и руској култури (стр. 39–62), Београдска међуратна периодика о стваралаштву Д. С. Мерешковског у емиграцији (стр. 63–100), Драма *Царевих Алексеј Ме-*

⁵ Полазећи од става да је „периодика незаобилазан извор за сва културолошка и књижевно-историјска истраживања јер редовно прати актуелне догађаје, о њима извештава подробно, широко и објективно, па самим тим најбоље преноси реч и дух једног времена“ (стр. 5).

решковског на сцени Народног позоришта (стр. 101–112), Обележавање стогодишњице рођења Л. Н. Толстоја у Београду 1928. године (113–123), Гостовање К. Д. Баљмонта у Београду 1929. године (124–134), Руски дом у београдској дневној штампи до почетка светског рата (135–147), Буџин 1937. године у Београду (148–157), Руска емиграција на заштити руског језика: *Памятка* београдског Савеза поборника чистоте руског језика 1937. г. (158–164), Руски слависти-емигранти са књижевним темама у материјалима Трећег међународног конгреса слависта (165–170).

Сами наслови радова указују на ширину и разноликост тематике којом се аутор бави.

Питање очувања језика и културе игра значајну улогу у књизи и говори и о данас јако актуелним питањима и проблемима са којима се један народ сусреће. Нашу пажњу у овом приказу посветићемо представљању рада Руска емиграција на заштити руског језика: *Памятка* београдског Савеза поборника чистоте руског језика (1937 г.).

„У националној и културној свести сваког народа питање језика има веома важну улогу. Очување националне културе изражене на свом, националном језику, постаје веома актуелно и важно у круговима многобројних руских емиграната који су се после Октобарске револуције и грађанског рата што је за њом уследио обрели изван своје домовине, у острвцима руске културе, разбацани по целом свету, у инородном – инокултурном и инојезичком – не увек благонаклоно настројеном окружењу“.⁶ „Да би се избегла судбина националног нестанка, питање језика постаје једно од најважнијих у културној делатности руске емиграције између два светска рата“.⁷ Из истраживања Бобана Ћурића објављеног у овом раду сазнајемо да су Савез поборника чистоте руског језика (Союз ревнителей чистоты русского языка) основали професори и ученици београдске руско-српске гимназије 1928. године са циљем да се брину о руском језику у неруском окружењу, како би свој матерњи језика очували чистим и научили децу да правилно говоре и пишу на руском језику. Аутор књиге нам даје најзначајније податке у вези са овим Савезом међу којима је и извод из Статута Савеза где можемо прочитати о основним циљевима његовог рада. Даље је у центру ауторове пажње, како то сам аутор каже, малена брошура, практични приручник као јубиларно издање поводом обележавања годишњице

⁶ Ћурић, Б. *Из живота руског Београда*. Београд, Филолошки факултет, 2011, стр. 158.

⁷ Исто, стр. 159.

Пушкинове смрти, под називом В защиту русского языка и с поднасловом Памятка Союза ревнителѐй чистоты русского языка⁸ објављена 1937. године. Бобан Турић нам детаљно приказује овај јако значајан документ описујући узроке, циљеве и мере које су озваничене ради очувања чистоте говора људи који живе у туђини. Један део овог документа нам доноси и сакупљени језички материјал који одсликава најчешће и најуобичајеније деформације руског емигрантског разговорног језика. Материјал је подељен у седам смисаоних целина: 1. Кварење језика употребом страних речи (употреба страних речи које руском језику нису потребне, јер већ постоје одговарајуће речи за дати појам: легално – законно, генерация – поколение, экспорт – вывоз), 2. Неправилни изрази (неправилно је рећи „все же таки“ може се рећи или „все же“ или „все-таки“, није исправно користити реч „согласно“ с генитивом, правилна је употреба само са дативом); 3. Кварење језика коришћењем непотребних речи, тј. прекомерно коришћење неких израза, фраза, реченица или понављање речи („так сказать“, „да, да“, „конечно, конечно“); 4. Употреба речи у неправилном значењу (реч добија ново, метафорично, нејасно и неодређено значење, као на пример погрешна замена прилога „очень“ речима „страшно“ или „ужасно“ – страшно люблю, ужасно хочется спать); 5. Разноврсне неправилности говора (неправилна употреба бројева, јединине, множине, глаголских облика: двое столов); 6. Грешке услед мешања са српско-хрватским језиком (употреба речи руског језика у значењу и рекцијама која им у овом језику није својствена – „гулял сам“ уместо „один“, „вы его всегда браните“ уместо „защищаете“); 7. Неправилни акценат (речи које се често изговарају са погрешним акценатом „полóжит“, „мóзги“ уместо са акценатом на „и“). Аутор завршава преглед ове брошуре цитирањем ватреног апела целој емиграцији за заједничку борбу за чист матерњи језик као најважнију тековину националне културне свести и самосвести.

Мирјана Адамовић (Београд)

⁸ Исто, стр. 160.

Борђе Оташевић (Београд)

ПРАВОПИСНИ РЕЧНИК СРПСКОГА ЈЕЗИКА. Србософ, дигитално издање.

Сви досадашњи правописи и правописни речници изазивали су велику пажњу јавности, што је и разумљиво јер су то језички приручници које користи највећи број људи. *Правописни речник српскога језика* предузећа Србософ сигурно неће бити изузетак – не само због тога што је ово први дигитални правописни речник.

Речник је, очигледно, рађен веома дуго и пажљиво. Пројектом је руководио угледни српски лексикограф мр Милорад Симић.

Правописни речник садржи 123.309 детаљно обрађених и акцентованих речи. Урађен је на основу Речника Српске академије наука и уметности и Речника Матице српске и постојеће правописне литературе, као и више теренских анкета с целе територије српскога језика. Принципи којих су се аутори држали у правописном уређивању речника наведени су у Предговору:

„1. Правопис мора очувати континуитет са ранијом правописном праксом и мора бити у сагласју са капиталним лексикографским издањима, уколико се у тим издањима није провукла очигледна грешка.

2. Правопис мора имати за полазиште целовит језик: историјат писања одређене речи и стање на целој језичкој територији и мора имати у виду далекосежност примене неког правописног правила.

3. Правопис се мора руководити принципом доследности и избегавати изузетке и двојака решења.

Недопуштено је остављати кориснику да било шта решава по личном језичком осећању, осим дублета, где свако може да бира између дозвољених решења.

4. Правопис мора бити целовит, мора покрити све постојеће правописне проблеме.

5. Правопис мора бити отворен и мора имати пратећа издања која ће решавати нове правописне проблеме.

Дигитална издања и интернет-комуникација омогућују стално ажурирање правописа: допуну новим речима, решавање нерешених проблема и сталну везу са корисницима програма.

6. Правопис мора бити јасан, разумљив, једноставан и економичан, тако да је његова решења могуће проверити у сваком појединачном случају.

7. Реч која се предлаже мора бити изговорљива, облички и граматички јасно одређена.

8. Накнадно нормирање и исправљање речи које су већ ушле у српски језик (односно у речнике) противи се добрим обичајима који владају у свим језицима света, а инсистирање на њима представља малтретирање писмених људи.

9. При правописном нормирању стране речи која улази у српски језик први задатак је да се та реч уклопи у српске језичке обрасце. Од споредног је значаја како се та реч пише или изговара у изворном језику.

10. Правопис се не може наметати декретом институција и мора као закон ићи на стручну јавну расправу.“

У писању страних речи у Правописном речнику су предложена следећа правила која су, како се наводи, већ примењивана у капиталним речницима и у правописима пре 1993. године.

1. Као сложенице треба писати синтагме, сложенице и полусложенице из страних језика: бизнисмен (енгл. business-man), брејкденс (енгл. break-dance), бугивуги (енгл. boogie woogie), ватерполо (енгл. water polo), викенд (енгл. week-end), голгетер (енгл. goal-getter), еркондишн (енгл. air-condition), локаут (енгл. lock-out), лонгплеј (енгл. long play), мјузикхол (енгл. music-hall), нокаут (енгл. knock-out), нокдаун (енгл. knock-down), Њујорк (енгл. New York), фокстеријер (енгл. fox terrier), абажур (фр. abat-jour), авангарда (фр. avant-garde), авансцена (фр. avant-scene), ангро (фр. en gros), анфас (фр. en face), гардероба (фр. garde-robe), адмиралштаб (нем. Admiralstab), генералштаб (нем. Generalstab), клавириштимер (нем. Klavierstimmer), цехмајстор, цехмештар, цикцак, алабука (тур. allak-bullak), алајбег (тур. alay-beg), алајчауш (тур. alay + çavuş), барјактар (bayrak dar), Калемегдан (kale meydanı). Према овим сложеницама треба писати и нове синтагматске и полусложеничке спојеве из страних језика.

2. Као сложенице треба писати везе делова страних, несамосталних речи (у првом делу), тзв. префиксоиде – било да су акценговани или неакценговани – са самосталним речима (у другом делу): авио-, агро-, аеро-, алко-, анти-, архи-, аудио- (са именицама), аустро- (сложене-

нице и полусложенице), ауто- (сам), гео-, деми-, демо-, деци-, евро-, еко-, екстра-, електро-, ендо-, енерго-, етно-, ардио-, квази-, кило- (сложенице и полусложенице), космо-, контра-, ксило-, лого-, микро-, мили-, моно-, морфо-, мото- (сложенице и троделне полусложенице), мулти-, нано-, нарко-, некро-, нео-, неуро-, нитро-, пара-, пато-, пери-, пирор-, поли-, порно-, пост-, психо-, ретро-, рото-, супер- (сложенице; одвојено као прид. непром.), теле-, термо-, тетра-, транс-, турбо-, ултра-, фолк-, хекса-, хидро-, хипер-, хромо- чукун- и др.

У писању полусложеница у Правописном речнику су се држали правила из Правописа 1960.

У појединим случајевима аутори Правописног речника се нису слагали са решењима из постојећих правописа или речника и тада су, иза знака ♦, наводили сва та решења. Нпр.:

ѐвиокārта ж (ген. мн. ѐвиокārтā); ♦ П 1960, 1993, 2010: авио-карта; в. на-помену под авио-.

Англїкāнскā цїква; ♦ П 2010: англиканска црква; исп. црква (правило о писању великог слова).

Напомена: Вероватно омашка. Игнорисати.

астрāгāн-кїзно; ♦ П 1993: астраган крзно (предност одвојеном писању); П 2010: астраган крзно.

Напомена: Пошто астраган постоји као самостална реч, боље је писати са цртицом.

За све кориснике ово је изузетно важно и практично, а лингвисти-ма омогућује да на једном месту нађу историјат писања неке речи.

Нормативна страна српске акцентуације веома је компликована, што се јасно види из резултата анкете коју су аутори Правописног речника спровели међу, углавном, сарадницима Института за српски језик САНУ. Анкета је дата само као илустрација сложености нормативне проблематике. Нпр.:

ѐрхетїп, архетїпови (Ружица–Пљевља, Милица–Пива, Наташа–Ивањица, Рамић–Ливно, Јошић–Бањалука, Бојана–Београд)

āрхетїп, архетїпови (Наташа–Ваљево, Тешић–Љештанско, Милорад–Обади)

āрхетїп, архетїпови (Мирчета–Буковица)

āрхетїп, архетипови (Радојка–Никшић)

вїјдовкд, -вкда (Милица–Пива, Радојка–Никшић, Наташа–Ивањица, Наташа–Ваљево, Бојана–Београд, Никола–Ливно, Јошић–Бањалука; РСАНУ (као споредни))

вѣдовкд, -кда м (Милорад–Обади)

вијдовод, -вода (Ружица–Пљевља, Мирчета–Буковица, Тешић–Љештанско; РСАНУ).

вијдоток (Ружица–Пљевља, Мирчета–Буковица, Наташа–Ивањица, Наташа–Ваљево, Тешић–Љештанско, РСАНУ)

вијдоткк, -тока (Милица–Пива, Јошић–Бањалука)

вијдоткк, -тка (Радојка–Никшић, Бојана–Београд, Никола–Ливно)

вѣдоткк, -тка (Милорад–Обади)

водѣток м (РСАНУ)

Коришћење Правописног речника веома је лако, брзо и ефикасно. За то су заслужна и одлична дизајнерска и софтверска решења. За све оне који за писање користе компјутер, Правописни речник српскога језика предузећа Србософ представља драгоцену и незаменљиву алатку.

Ивана Маринковић Мандић (Београд)

ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И
ЛИНГВИСТИКУ LIV/2. Матица српска – одељење за књижевност
и језик, Нови Сад, 2011.*

Нови број часописа *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику LIV/2* доноси нова истраживања и занимљиве опсервације савремених домаћих и страних лингвиста из области теорије језика, дијакроничке, фонетике, морфологије, синтаксе, дијалектологије, фразеологије, језичке контактологије, когнитивне лингвистике итд. Часопис је подељен у три структурне целине: чланци и расправе (18 ауторских радова), хроника (једна хроника), критике и прикази (шест приказних радова).

Први чланак, торијске природе, *Briefly on the use of the historiography of linguistic or Leave structuralism alone!* (7–13) износи нам ставове аутора Бохумила Википела (Bohumil Vykrpěl) о проблемима проузрокованим занемаривањем већ постојећих истраживања у лингвистици приликом обраде какве теме.

Марија Вучковић радом *Прасловенско гнездо *gъb- / *gub- / *gub- у светлу теорије прототипа* (15–29) читаоцима предочава недоследност тумачења лексема које припадају датом псл. гнезду у речницима прасловенског језика. Слободан Павловић у чланку *Дистрибуција енклитика у старосрпским повељама и писмима XII и XIII века* (31–52) разматра позицију енклитика на корпусу најстаријих пословно-правних акта насталих (у периоду крај XII– XIII века. Филип Минлос (Philip Minlos) у раду *Some controversies concerning possessive pronoun placement in Old Russian* (53–58) испитује линеарни положај присвојних заменица у именској фрази на грађи од неколико староруских споменика. Јаниса Какридиса (Yannis Kakridis) у чланку *Dvoglasna reč ili*

* Шири верзија овог приказа биће објављена у часопису *Српски језик XVII*, Београд, 2013.

dijalog? Traktati Grigorija Palame O ishodenju Svetoga duha u srpskoslovenskom prevodu 14. veka (59–70) интересује скривени дијалогизам трактата Григорија Паламе *O ishođenju Svetoga duha* (сачуван у рукопису Дечани 88) који се постиже и маркером *latiniq/palama* уоченом на маргини рукописа. Анализом фонетских, морфолошких и синтаксичких особности хиландарског превода *Земљорадничког закона*, ауторка Наташа Драгин у раду *Земљораднички закон у хиландарском рукопису из XV века (71–90)* показује да је овај световни закон писан високим стилем српскословенског језика. Ауторка Марина Курешевић у раду *Исказивање футура у Српској Александриди (91–107)* анализира начине исказивања футура у српском средњевековном роману *Српска Александрида*.

На методама експерименталне фонетике заснива се истраживање *Дугоузлазни акценат у новосадском говору: фонетске карактеристике и фонолошка интерпретација (109–133)* Дејана Средојевића и Љиљане Суботић. Рад Маје Марковић *Prozodijski transfer u ičenju stranog jezika: temporalne karakteristike (135–146)* бави се проучавањем разлика између темпоралних карактеристика српског и енглеског језика на основу акустичких својстава енглеског језика који користе изворни говорници и студенти енглеског језика којима је српски матерњи језик.

Стана Ристић радом *Глаголи са значењем постепености (147–159)* показује опште семантичко-граматичке карактеристике глагола са значењем постепености. Ивана Антонић у раду *Синтакса и семантика предлога према (161–178)* посматра морфолошка, синтаксичка, синтаксичко-семантичка и семантичка обележја предлога *према* као структурног елемента предлошке падежне форме морфолошки синкретизованог облика датив / локатив у српском књижевнојезичком стандарду. У интересантном раду *Рекција именица комуникативног значења (179–190)* Гордана Штрбац описује именице којима је у основи глагол са значењем комуникативне активности.

Снежана Петровић у истраживању *Турцизми у црногорским народним говорима (I) (191–197)* са фонетског, семантичког, творбеног и етимолошког аспекта анализира турцизме из црногорских народних говора. Марина Јуришић радом *Просторна значења аналитичких конструкција са предлогом по у говору Горње Пчиње (199–206)* показује да спацијална аналитичка конструкција са предлогом *по* може исказати значење дифузне индирективности, перлативности и адлативности.

Савка Благојевић у чланку *„Ми” као „ми” или „ми” као „ја”*: *прво лице множине као експонент ауторовог присуства у академском писаном дискурсу (207–218)* на корпусу академских чланака енглеских

и српских аутора из три академске дисциплине испитује употребу личне заменице „ми” као експонента ауторовог присуства у тексту.

Лексичка негација у српском и мађарском језику (219–235) аутора Едите Андрић има за циљ да читаоцима представи начине исказивања негације на лексичком нивоу два разнородна језика. Рад ауторки Драгане Дробњак и Снежане Гудурић *Фраземи из семантичког поља 'смрт' у француском и српском језику* (237–246) анализира француске и српске фраземе из семантичког поља 'смрт'. У раду Соње Филиповић-Ковачевић *Anglicizmi kao međujezički pojmovni amalgami* (247–263) разматрају се англицизми као посебна врста лексичког фонда која одражава контакт двају језика, српског и енглеског.

Хроника у овом броју *Зборника Матице српске за филологију и лингвистику* посвећена је животу и раду проф. Илсе Лехисте. Библиографију ове ауторке дао је Вејлс Брауни (Wayles Browne) у хроници *In memoriam Ilse Lehiste (1922–210)* (265–269).

У делу зборника посвећеном критикама и приказима сазнајемо о најновијим домаћим и страним публикацијама. О најновијим стручним издањима информишу нас: Биљана Мишић Илић *Mentalistička teorija značenja* – Ray Jackendoff. *Meaning and the Lexicon: The Parallel Architecture 1975–2010*. Oxford: Oxford University Press, 2010, 485 str.; Душанка Звекић Душановић *Björn Hansen, Ferdinand de Haan (eds.), Modals in the Languages of Europe: A Reference Work*; Марина Курешевић – Sandra Birzer. *Русское деепричастие. Процессы грамматикализации и лексикализации*. München – Berlin: Verlag Otto Sagner, 2010, 284 str.; Виктор Савић *Řecko-staroslověnský index. Index verborum graeco-palaeoslovenicus*; Ивана Лазић-Коњик говори о претпоследњој књизи Стане Ристић *Модификација значења и лексички модификатори у српском језику*, док Ружица Фармаковски представља монографију Рајне Драгићевић *Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу*.

Овај број *Зборника Матице српске за филологију и лингвистику* представља стручно, релевантно лингвистичко штиво које осветљава различите језичке проблеме. Аутори различите лингвистичке оријентације свеобухватно и проницљиво проучавају теме које су предмет њихових истраживања, тако да можемо са сигурношћу рећи да овакви бројеви часописа за корак напред померају границе у изучавању језика.

Мирјана Адамовић (Београд)

РУСИСТИКА: ЯЗЫК, КУЛЬТУРА, ПЕРЕВОД : СБОРНИК
ДОКЛАДОВ ЮБИЛЕЙНОЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ (СОФИЙСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ ИМ. СВ. КЛИМЕНТА ОХРИДСКОГО,
23–25 НОЯБРЯ 2011 Г.) / РЕД. А. А. ГРАДИНАРОВА,
Р. А. СПАСОВА. София, Изток–Запад, 2012, 602 стр.

Приказ зборника радова Русистика: язык, культура, перевод са јубиларне међународне конференције започећемо кратком информацијом о догађају чије је обележавање и изродило овај зборник.

Поводом стогодишњице изучавања руског језика, као и 65-годишњице постојања смера „Руска филологија“ на Софијском универзитету „Св. Климент Охридски“ од 23. до 25. новембра 2011. године била је одржана међународна конференција на којој су наступили русисти из великог броја земаља са својим рефератима. Управо ти реферати су и штампани у зборнику.

У зборнику је штампано 89 научних радова учесника из Бугарске, Русије, Србије, Белорусије, Румуније, Грчке, Чешке, Пољске, Грузије и Јапана.

На самом почетку зборника штампана су пленарна излагања истакнутих русиста: Ралева Ц. Х. „Предавање и истраживање руског језика на Софијском универзитету: традиције и савремено стање“; Крисин Л. П. „Лексикографско представљање ненормираних подсистема савременог руског језика“; Занглигер В. Ф. „Концепт „работа, труд“ у руској језичкој свести“; Павловска Е. Ј. „Лицевој летописни свод друге половине 16. века – уникатни споменик староруске књижевности“.

Остали радови штампани у зборнику су подељени у следеће тематске целине:

1. Руски језик у поређењу са бугарским и другим словенским језицима. Компаративно-конфронтациони опис језичких система и њиховог функционисања. Узајамни утицај језика.

У овој тематској целини штампано је 17 радова. Радови се баве најразличитијим проблемима, међу којима можемо издвигнути следеће: – проблематика језичке контактологије у руском интернет дискурсу којом се бави Ајдуковић Ј. у свом реферату „Некоторые аспекты адаптации контактолексем под влиянием сербского языка в русском интернет-дискурсе“; – хомономијом повратних глагола у руском и бугарском језику бави се Атанасова И. А. у раду „Болгарско-русская омонимия возвратных глаголов“, – фразеологији у руском и бугарском језику посвећени су радови Васильеве С. Г. „Фразеосемантическое поле интеллектуального и эмоционального состояния субъекта в русском и болгарском языках“, Георгијеве С. И. „О национальной специфике фразеологических фондов русского и болгарского языков“, Маслове А. Ј. „Фразеологические единицы с компонентом „наименование женщин“ и их семантический потенциал (на материале русского и болгарского языков)“; – карактеристике пословног стила у руском и српском језику описује Ђапа-Иветић В. у раду „Некоторые особенности официально-делового стиля в русском и сербском языках“; – семантичком категоријом неочекиваности бави се Керкез Д. у свом раду „Предложно-падежные конструкции, выражающие неожиданность в русском языке (в сравнении с сербским языком)“; девербативне придеве у руском и српском језику описује Марић Б. у раду „Отглагольные прилагательные в русском и сербском языках: синтаксическая деривация“.

2. Јединице различитих језичких нивоа у руском језику са гледишта њихове структуре, семантике и функција.

У овој тематској целини штампана су четири рада, међу којима бисмо издвојили рад Војводић Д. посвећен анализи аспектуално-темпоралног комплекса реченице-исказа са аспекта теорије функционалне граматике.

3. Комуникативно-прагматички приступ проучавању и опису руског језика.

У овој тематској целини штампано је седам радова, а у њима се разматрају: говорна етикеција, омладински жаргон, социјална опозиција ми – они са лексичког аспекта и друге теме.

4. Когнитивно-концептуални приступ проучавању и опису руског језика. Проблеми лингвокултурологије.

У овој тематској целини штампано је девет радова у којима се анализирају концепти „родина“, „земља“, „золото“, „совесть“.

5. Проблеми превођења и стилистике.

У овој тематској целини штампан је двадесет један рад у којима аутори разматрају проблематику превођења рекламних слогана (Бирова И. Л. „О языке рекламных слоганов и о поиске переводных соответствий“), превођења лингвистичких термина (Гвоздович Г. А. „К вопросу о переводимости лингвистических терминов на материале русского и болгарского языков“), англицизама у руском језику (Гвоздович Е. Н. „Англоязычные заимствования в русском языке“), културној адаптацији текста приликом превођења и др.

6. Староруска књижевност и њен језик.

У овој тематској целини штампано је пет радова, у којима се између осталог разматрају лингвистичка, методска и техничка питања стварања и коришћења корпуса средњовековних словенских текстова.

7. Руски језик као страни. Употреба нових информационих технологија. Проблеми тестирања.

У овој тематској целини штампано је тринаест радова у којима се анализирају актуелни проблеми и питања наставе руског језика као страног (како у инословенској средини, тако у несловенској средини), а то су питања међујезичке хомонимије (Адамовић М. „Межъязыковые омонимы и паронимы в процессе преподавания РКИ в сербской среде“), језички портфолио и нивои владања језиком (Андрјушина Н. П. „Требования по русскому языку как иностранному: проблема описания уровней владения“), анализе уџбеника руског језика као страног (Гинић Ј. „Просодические единицы и признаки в комплекте учебников русского языка Родничок I – VIII классы восьмилетней школы в школах Сербии“), фразеолошког материјала у настави РКИ (Литвинова Г. М. „К вопросу о преподавании фразеологических единиц в курсе РКИ“), руског језика као језика струке и другим темама.

8. Руска књижевност и култура.

У овој тематској целини штампано је девет радова, посвећених различитим темама, као што је анализа руске књижевности у страном,

неруском културном простору, анализа појединих књижевних дела руских писаца и песника, савременој руској драматургији и др.

У закључку бисмо истакли актуелност тема којима се аутори баве, доминацију компаративно-конфронтационог проучавања руског и других словенских језика, проблематике превода и стилистике и руског језика као страног. Квалитет представљеног зборника чине методска и проблемска разноврсност, а то су кључни захвати који се тичу проблема везаних за различите језичке нивое и дисциплине – уз њихово природно прожимање и међузависност, као и различити аспекти посматрања језичких ентитета који се анализирају. Радови у овом зборнику сведоче о узајамном деловању универзалних принципа и појединачних правила.

Душан Владислав Пажђерски (Гдањск)

BIULETIN RADZĚZNĚ KASZĚBSCZĚGÒ JÄZĚKA
(БИЛТЕН САВЕТА ЗА КАШУПСКИ ЈЕЗИК), ур. Ё. Bréza,
т. 1: 2007, 2 x 150 стр, т. 2: 2008, 283 стр, т. 3: 2009, 277
стр, т. 4: 2010, 335 стр, т. 5: 2011, 328 стр, „Kaszëbskò-
Pòmòrszcé Zrzeszenié”, Gduńsk, 2007-2011,
ISSN 1899-4326 i 1899-4318.

Савет за кашупски језик је основала невладина организација Кашупско-приморски савез (www.kaszubi.pl, <http://www.zk-p.org/>), главна кашупска институција која има за циљ, између осталог, заштиту и неговање кашупског језика, главног елемента кашупског идентитета. С обзиром да у Пољској однос државе према Кашубима не регулише ни један закон (постоје само закони који се тичу кашупског језика), Кашупско-приморски савез, са седиштем у Гдањску, представља највећу (око 5000 активних чланова) кашупску кровну националну организацију, која води рачуна о најзначајнијим елементима кашупског идентитета.

Основни задаци Савета за кашупски језик (<http://www.zk-p.org/o/rjk/>), основаног 2006. године, су следећи:

1. анализа и оцена стања у коме се налази кашупски језик, као и реаговање у вези са језичком политиком коју води КПС (Кашупско-приморски савез),

2. сарадња са органима јавне администрације, а посебно са Министарством унутрашњих послова и администрације, Министарством за науку, Министарством просвете, Министарством за културу и националну баштину, по питањима оцене услова за развој кашупског језика и његовог проучавања.

3. ширење знања о кашупском језику и његовим варијантама, нормама и критеријумима оцене његовог коришћења, као и организовање у том циљу дискусија и научних конференција,

4. оцена и изношење мишљења о нивоу и потребама издавачких кућа у области знања о кашупском језику и језичкој култури, као и вођење издавачке делатности у оквиру КПС,

5. разрешавање језичких дилема по питањима лексике, граматике, изговора, правописа и интерпункције, као и стилског облика изражавања, а такође тражење решења у области коришћења кашупског језика у различитим областима науке и технике, са акцентом на новим дисциплинама,

6. давање мишљења о коришћењу кашупског језика у јавној сфери и правној комуникацији, посебно у области рекламе, штампе, радија и телевизије, као и администрације,

7. изношење става о називима (и њиховим граматичким и правописним облицима), који се дају новој роби и услугама,

8. посебна брига за културу кашупског језика у настави а, у оквиру тога, подвргавање анализи и оцени школских програма,

9. припрема и презентација Главном одбору и Савету КПС, једном у две године, писмене оцене стања у области заштите кашупског језика,

10. утврђивање правописних принципа и интерпункције у кашупском језику,

11. сарадња са високим школама и научним институцијама, које су заинтересоване за неговање и развој кашупског језика,

12. анализа осталих питања која пред Савет поставе највиши органи КПС или по сопственој иницијативи покрене сам Савет.

*

У оквиру Савета за кашупски језик су основане одређене комисије, од којих је најважнија Комисија за стандардизацију и нормализацију, која је задужена да покреће иницијативе и одговара на актуелна питања из области језичке стандардизације (такође она која покрећу друге комисије и субјекти).

*

У свом премијерном броју (за 2007. г) Билтен Савета за кашупски језик се бави највише лексиком (и уопште, проблематика везана за лексиком представља централну тему у раду Савета, колико

због велике потребе да се дефинише недостајућа или двојна лексика у кашупском језику, толико и због тога што је, чини ми се, за решавање неких правописних или правоговорних питања потребно више искуства и више напорног рада самих чланова), а затим правописним проблемима, па тако доноси (саветодавне) одлуке: о реду речи у званичним називима у кашупском језику, о адаптацији латинских речи на *-tio* и *-fio*, о терминологији из области теорије књижевности за потребе школа, о медијској терминологији у области назива месеци, дана, годишњих доба, страна света и времена, неких географских назива, о неким горућим питањима из области најчешћих фонетских алтернација.

У наредном броју (за 2008. г) поново доминирају питања лексике, у саветодавним одлукама (4) о писању имена и надимака коришћених у кашупском језику (што не чуди када се зна да Кашуби у својој историји званично углавном нису користили облике имена на кашупском језику, већ на пољском), а том затвара саветодавна одлука о коришћењу две норме у кашупском језику – књижевне и „регионалне” (која отвара могућност да се дијалектални облици кашупског језика користе у кашупској књижевности).

И у трећем броју из серије (за 2009. г) доминирају саветодавне одлуке посвећене лексцици: о називима органа државне власти, о спорској лексцици, о математичким терминима и појмовима, а том допуњавају две одлуке о заштити локалних варијанти кашупског језика и веома раширеној лабијализацији у кашупском језику.

У четвртном тому (за 2010. г), осим саветодавне одлуке о редоследу слова у кашупској абецеди, све остале су посвећене лексцици: о примени кашупских лингвистичких термина и појмова (3), о примени кашупских лексикалних термина и појмова, о кашупским називима музеја на територији Кашупске Земље и о кашупским називима општинских средишта (на територији Кашупске Земље).

У петом тому (за 2011. г), осим саветодавних одлука о интерпункцији (2), изабраној лексцици везаној за шуму и воду, лексцици посвећеној званичним називима у једној болници (молба упућена из саме установе), као и основном лексиком везаном за медије, све остале су и вези са сакралном лексиком (7).

*

Осим издавања билтена и разматрања и објављивања одлука, Савет за кашупски језик има још једну интересантну делатност. Наиме, у летњим месецима, Савет организује дводневну конференцију посвећену углавном нормативним питањима (али не искључиво), а реферати са те сесије се објављују као саставни део сваког Билтена.

ОСВРТИ

Софија Милорадовић: МУЗИЧКИ ЖАРГОН МЛАДИХ
И МОЛОДЕЖНЫЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ СЛЕНГ.
Етнографски институт САНУ, Београд, 2012, 306 стр.

Ако језик није *ergon* већ *energia*, како каже Хумболт, жаргон је вероватно његов најенергичнији сегмент. Поред жаргонизама који су у широј употреби и познати широј публици, постоје и они који су везани за неку одређену струку или сферу. Свакако да је музика једна од области у којој се развио врло специфичан „шифарник“.

Аутор књиге *Музички жаргон младих*, Софија Милорадовић, то покушава да дешифрује помоћу обимног материјала, при чему српске музичке жаргонизме пореди са руским. Уочавају се разлике у поимању тог наизглед истог света, света музике. Музика јесте универзални језик, али очито има разнородне дијалекте.

Књига је подељена на следеће делове: Прелудиј (заправо, предговор књиге, са очитом асоцијацијом на музички термин), Уводни тактови о жаргону и око њега, Ледило сворка у Београду, Жаргонско сећање: Све било је музика, Гњат веселуху у Москви, Обратни музички поглед на жаргонизме, Сличности и разлике: музички жаргон младих и младежњи музикални сленг и Завршни тонови, а на крају су дати прилози. Све је очигледно фино уклопљено у музички вокабулар, са дозом жаргонске слободе изражавања, што књизи даје додатну гипкост и динамику.

Ауторка најпре даје дефиницију жаргона, и још неке теоријске податке, наводи и важну напомену шта би био идеалан припадник омладинског социјалног стратума (особа узраста између 15 и 25 година, код руских научника варира и до 35), а све то повлачи за собом и одређене норме понашања, одевања, обликовања фризура, музички укус, итд; ауторка истиче да јој је намера да пронађе златну средину између жаргона као језика струке и језика улице (цитира Драгослава Андрића и његово запажање о осцилирању жаргона између та два нивоа употребе). У другом поглављу, наводи језичке податке везане за творбу речи унутар жаргонске музичке лексике, приметивши да има много више изведених лексема од неизведених и да као семантички

центар може бити узета и домаћа и страна основа. Постоје разлике између српске и руске жаргонске лексике, и логике по којој је она настала, што се може видети, на пример, код назива за дискотеку: *парилка* (руски, настало асоцијацијом прегревање/презнојавање у затвореном простору) или *потник* (опет са асоцијацијом на знојење). У Обратном музичком погледу, ауторка даје неке паралеле, па констатује да се и у српском и у руском језику лексеме из сфере музике користе и у различитим вулгарним значењима, али и у значењима која покривају сферу блискости, еротског и сл. У начину како се граде жаргонизми, проналазе се и сличности, што аутор испитује у поглављу Сличности и разлике. У Завршним тоновима сумира „саундскејп“ књиге.

Прилози су најживљи део књиге јер је ту смештен и мали речник београдског омладинског музичког жаргона, исто је учињено и са руским језиком, а ту су и изводи из речника жаргона (они који се односе на музику, свакако) Драгослава Андрића, као и Боривоја и Наташе Герзић. Обиље ових жаргонизама није нам познато „на прву“, а један није евидентиран: *фолкерка*, у значењу „особа женског пола која се одева и понаша као турбо фолк звезде или слуша ту врсту музике“. Но, наведена је *фолкуша*, у значењу „женска особа која изводи фолк музику“. Ово, свакако, не значи да је вредност књиге на било који начин мања; жаргонизми се мењају, смењују, и немогуће је обуздати их све на једном месту. Жаргонизам показује понекад и социокултурну моду, па је тако, тврди аутор, *блузер* скоро ишчезао из употребе јер је блуз музика коју ређе слушају генерације после 80-их. Нажалост, лепше би било да су неки други жаргонизми ретки, попут тих везаних за турбо фолк, ипак, на сву срећу, нису ретки они који се односе на рок...

Литература коју ауторка наводи богата је и информативна, а трагајући, на пример, за спрегом између музике и додира, односно трагајући за разлогом зашто се – како она наводи – Равелов *Болеро* често користи као музичка позадина страствених филмских сцена призива и Епштејнову изванредну књигу *Филозофија тела*.

За крај, оно што је Ејми Вајнхаус колоквијално назвала *outro* (као завршну нумеру свог албума *Frank*), а чему је супротно *intro* или прелудијум, рећи ћемо да је дихотомија коју помиње Бугарски – језик : култура и жаргон : некултура овде успешно савладана, у корист златне средине, што је и била ауторова намера. Уосталом, зар они говори који „вуку“ на *Cockney* не звуче живописније од тзв. *BBC English-a*?

Софија Живковић (Београд)

Милош Ковачевић, Михаило Шћепановић: СРПСКИ
ЈЕЗИК У ВРТЛОГУ ПОЛИТИКЕ. Матица српска –
Друштво чланова у Црној Гори, Подгорица, 2011, 180
стр.

Књига универзитетских професора Милоша Ковачевића и Михаила Шћепановића, под насловом *Српски језик у вртлогу политике*, доноси скуп чланка које су аутори писали поводом различитих србистичких, односно сербокроатистичких питања.

На тему *српскохрватског народног језика*, професори Ковачевић и Шћепановић надовезују контрааргументе, међу којима је један од најистакнутијих тај да је „српскохрватски преименован српски“ језик, те да су, из тога следи, сви други језици изникли после српскохрватског у ствари српски језици. Аутори се често позивају на Вука, посебно говорећи о одређењу шта је фонема, поводом оних фонема које су уведене у црногорски језик (меки сугласници з, с, ж, ш). Сви Срби јесу штокавци, али можда је кључно питање, не везано за ову књигу већ иначе, које су тачне границе етнонима *Србин*: генетски, културно, етнолошки, итд. Да ли је етноним *Србин* обележен православљем и ћирилицом, или је појам много шири. То је интригантно питање које побуђује пажњу многих научника. Што се социолингвистичких критеријума тиче, Павле Ивић – говорећи о прелазним српско-бугарским говорима закључује да је „најбоље бугарским звати оне говоре којим говоре Бугари, а српским оне којим говоре Срби“. Дакле, уплиће се питање личног осећаја припадности. Управо се ту понавља питање с почетка пасуса: границе етнонима, и самим тим лингвонима. Писано је много о српско-хрватским односима, не само језичким већ и историјским, има свакакве литературе, почев од оне памфлетске, па до оне префињеније, која задржава неутрални, непристраснији тон. Тешко је, међутим, после политичког вртлога, како аутори то проицљиво називају, немати ни мало антагонизма према „супротној страни“, што се увек одражава и на културна питања. Но, без претензије да се истина „истражи“, књига *Српски језик у вртлогу политике* је добар документ времена, или вртлога, политичке ситуације која је распарчала не само (фиктивну или не, свеједно је) државу Југославију већ и језичку (како год се тај језик

звао) и културну слику (колико год та култура била анатемисана). У књизи се расправља о лингвониму „српски језик“ нашироко, а аутори после сваког чланка наводе обимну литературу коју су користили. Занимљив је део о Бечком договору, у коме су разјашњене неке погрешне представе и где је указано на смер тога договора и идеју јединства. Ауторима је најважнији генетички критеријум, а социолингвистички сматрају ирелевантним за суштину. Социолингвистика је ауторима одбојна вероватно зато што њене истине и нису лингвистичке већ политичке, условљене неким ваннаучним околностима, па тако имамо српскохрватски „прајезик“ и његове потомке (микројезике-еписгоне који сви до једног побијају икакву везу са српским језиком, иако је то свима *ушеслушно*), па тако кајкавски није засебан језик већ улази у састав хрватског језика, и сл. Уосталом, сам Филип Вујановић је, цитирају аутори, изјавио да се залаже са црногорски језик „слиједећи оно што су урадиле државе бивше Југославије, које су именом своје независне државе назвале своје службене језике“. Нема дилеме да то јесте експлицитно политички потез и нема потпору у језичкој науци. Засигурно за црногорски можемо рећи следеће: Његошев *Горски вијенац* један је од битнијих учесника у рату за српски језик и правопис, и без оних новоуведених фонема.

Можда треба споменути и то да се у кембричкој књизи *The Slavic Languages* наш језик, или наши језици, именују као S/C/B/M, односно Serbian/Croatian/Bosnian/Montenegrinian, што представља уједно и једини пример у словенском свету, макар у тој књизи, где назив језика подсећа на шифру. За то не можемо кривити ауторе те књиге, свакако.

Књигу професора Ковачевића и Шћепановића објавио је Издавачки огранак Матице српске, Друштво чланова у Црној Гори, а посвећена је онима који су одбивши да прихвате лингвоним „црногорски језик“, односно социолингвистички лингвизид над српским језиком, изгубили наставнички посао.

Софија Живковић (Београд)

Jack Feuillet: LINGUISTIQUE COMPARÉE DES
LANGUES BALKANIQUES. Institut d'études slaves, 2012,
288 str.

Budući da se jezička fakta nisu promenila od samih začetaka balkanske lingvistike, i imajući u vidu da se jezici koji čine balkanski jezički savez mogu izučavati odvojeno u okvirima helenistike, slavistike ili romanistike, knjiga *Linguistique comparée des langues balkaniques* predstavlja pokušaj odgovora na pitanje o utemeljenosti ove discipline u okviru lingvistike, kao i zasnovanosti savremenog izučavanja balkanskog jezičkog saveza. Smatrajući da drugačija metodologija može doneti plodnije istraživačke uvide, Feje se udaljava od neogramatičarske metodologije usmerene na proučavanje izolovanih jezičkih činjenica, te se, tretirajući jezik kao sistem, u naslovu opredeljuje za termin „uporedna lingvistika”, nasuprot terminu „uporedna gramatika”. Imajući u vidu zajedničku istoriju balkanskih naroda koja se reflektuje ne samo u sličnostima u njihovom načinu života već i u njihovim jezicima, u knjizi se polazi od stanovišta da balkanski jezici obrazuju savez posebnog tipa.

U prvom poglavlju, *Généralités*, dat je pregled istorije balkanske lingvistike, od početaka sa Jernejem Kopitarom, preko klasičnog perioda u kome, sa Kristijanom Sandfeldom, balkanska lingvistika postaje autonomna disciplina, do modernog perioda u kome su glavne preokupacije proširivanje Sandfeldove liste balkanzama u skladu sa novim dometima opšte lingvistike, produbljivanje pojma jezičkog saveza i određivanje porekla balkanizama. Autor zatim daje definiciju jezičkog saveza i na opštijem planu definiše zadatke balkanske lingvistike. U trećem delu prvog poglavlja, date su opšte odlike jezika koji čine središnji deo balkanskog jezičkog saveza (albanski, „bugaro-makedonski“, rumunski i grčki), zatim odlike jezika koji su na periferiji saveza (srpsko-hrvatski i turski), i, na kraju, ukazano je na potencijalni značaj paleobalkanskih jezika (trački, dački i ilirski) za izučavanje balkanizama.

Drugo poglavlje, *Phonétique et phonologie*, posvećeno je fonetici i fonologiji balkanskih jezika: osvetljene su sličnosti i razlike među vokalskim, konsonantskim i akcenatskim sistemima balkanskih jezika.

Treće poglavlje, *Structure de l'unité verbale*, bavi se glagolskim sintagmama, onako kako ih tumači teorija valentnosti, fokusirajući se na konstrukcije sa bezličnim glagolima, konstrukcije sa glagolom „biti”, te pasivne i refleksivne konstrukcije. Drugi deo poglavlja usredsređen je na markirani i nemarkirani red reči u balkanskim jezicima, sa posebnim osvrtom na reduplikaciju objekta.

Četvrto poglavlje, *Catégories verbales*, obrađuje glagolski sistem u balkanskim jezicima, a najpre aspektualne, temporalne i modalne opozicije koje ti sistemi poseduju.

Peto poglavlje, *Groupes verbaux*, bavi se „glagolskim grupama” – koje podrazumevaju sve glagolske sintagme, bilo da je reč o glagolu ličnom ili u neličnom glagolskom obliku – koje se nalaze u „funkcionalnoj zavisnosti”. Obradene su prvo zavisne rečenice, a zatim nelični glagolski oblici, sa posebnim osvrtom na infinitiv (i njegov nestanak u jezicima balkanskog jezičkog saveza), particip i gerundiv.

Šesto poglavlje, *Structure de l'unité nominale*, bavi se zavisnim članovima imeničke sintagme: determinantima (koje autor klasifikuje na sledeći način: određeni član, sa posebnim osvrtom na poziciju člana, demonstrativi, interogativi, neodređeni determinanti, kvantifikatori, posesivi), pridevima i ostalim „proširenjima” imeničke sintagme (po srpskoj lingvističkoj terminologiji – padežni atributima, apozitivima i sl.).

U sedmom poglavlju, *Catégories nominales*, pažnja je posvećena imeničkim kategorijama u balkanskim jezicima, kao što su rod, broj i padež, sa posebnim osvrtom na mešanje dativa i genitiva.

Osmo poglavlje, *Groupes nominaux*, bavi se funkcijama koje „imeničke grupe” mogu zauzeti u glagolskoj grupi ili imeničkoj sintagmi.

Deveto poglavlje, *Groupes acatégoriels*, posvećeno je zameničkim, pridevskim i priloškim grupama, drugim rečima svim grupama koje se ne mogu podvesti pod imeničke ili glagolske.

Deseto poglavlje, *Autres constituants*, obrađuje „nepromenljive reči [...] koje ne obrazuju sintaksičke grupe u strogom smislu reči” – rečce i veznike nezavisnih rečenica. Autor ih svrstava u tri grupe: *marquants d'énoncé, expressifs, coordonants*.

Kroz jedanaesto poglavlje, *Formation des mots et phraséologie*, autor rasvetljava derivaciju i kompoziciju reči. Sufiksi zajednički za balkanske jezike razvrstani su po jeziku porekla, a dati su i sufiksi ograničeni na pojedinačne jezike balkanskog jezičkog saveza. Prefiksi su obrađeni iz ugla pojedinačnih jezika, to jest za svaki jezik balkanskog jezičkog saveza navedeni su sufiksi pozajmljeni iz drugih balkanskih jezika. Kraj poglavlja

posvećen je frazeologiji – obrazovanju leksičkih jedinica, izosemiji i izrazi-
ma.

Dvanaesto poglavlje, *Origine du lexique*, bavi se leksikom zajednič-
kom svim balkanskim jezicima. Iako neki autori smatraju da leksičko pokla-
panje u balkanskim jezicima jeste balkanizam od sekundarnog značaja, Feje
veruje da se takvo poklapanje ne može zanemariti pošto se u njemu reflektu-
je civilizacijko jedinstvo koje nadilazi okvire lingvistike. Posebno je obrađe-
na leksika supstratskog porekla, uticaj grčkog, latinskog i romanskih jezika,
slovenskih jezika, albanskog i turskog, a potom i leksika altajskog, german-
skog i mađarskog porekla, kao i uticaj zapadnih jezika.

Uprkos neuobičajenoj organizaciji građe, povremenim terminolo-
škim neujednačenostima, kao i brojnim tehničkim nedostacima, ova knjiga
može biti veoma korisno štivo kao pregled svega što je do sada obrađeno u
balkanskoj lingvistici, te za početnika može poslužiti kao dobar uvod u ovu
oblast.

Ljubica Đurić (Beograd)

Божо Ђорић: ПОВЕЉА БАНА КУЛИНА :
ГРАФЕМИКА, ФОНЕМИКА, МОРФЕМИКА. Чигоја
шампа, 2011, 189 стр.

Србистика, али и славистика уопште, прошле године добила је још једну корисну језичкоисторијску студију – монографију о Повељи Кулина бана, чији је аутор професор Божо Ђорић.

Ова књига није само уобичајено квалитетна монографска студија какве објављују универзитетски професори, она је по једноме посебна: њена тема је најстарији јужнословенски правни документ писан народним језиком. Аутор је ову књигу на неки начин најавио у својој претходној књизи *Лингвомаргиналије*.

Повеља Кулина бана, или једноставније Кулинова повеља, представља документ датиран 29. августа 1189. године, написан двојезично – на латинском језику, после чега следи превод на српски језик и ћирилично писмо.

Лингвонимима се у новонасталим (постјугословенским) филологијама манипулише, па се, на пример, у босанској литератури може прочитати да је Повеља писана босанским језиком и босанчицом. Истина је, међутим, пре „космополитична“ него дневно политична.

Да бисмо остали у оквирима науке и ван домаћаја језичке махинације, Ђорић у фусноти разјашњава: „Термин српски језик у прошлости је био раширен назив за идиом којим се, на ћирилици, водила пословно-правна и друга преписка на народном језику (а не књижевном црквенословенском). Кореспонденција на том језику превазилазила је подручје српских земаља“. Потом додаје и битан податак да су и „неки дубровачки писари карактерисани атрибутом не само словенски него и српски“, где наводи, према Јиричевим истраживањима, конкретна имена нотара ћириличке канцеларије у Дубровнику којима је тај атрибут придодат.

Студија је исписана на око сто педесет страница текста, подељена у три дела, а посебно је вредан додаток на крају књиге, где аутор прилаже двадесет ћириличких докумената из 12, 13. и 14. века (у штампа-

ном и фотографском облику), чиме омогућује читаоцу дубљи увид и поређење Кулинове повеље са другим старим документима.

Ћорић у првом делу књиге уводи читаоца, наводећи основне податке о Повељи, о издавању, палеографске одлике, снимке оригинала, старијег и млађег преписа, помиње језичку структуру документа и износи текст на латинском и српском језику.

У другом делу даје преглед издања овог изузетно значајног документа, уз коментаре о рашчитавању текста и уз анализу грешака. Најстарије штампано издање било је 1839. године, у Београду, када га је Димитрије Тирол објавио у забавном листу *Голубица*. Од најстаријих издања Повеље јавља се и оно из 1840. године, у књизи *Српски споменици*, које је сакупио Павле Карано-Твртковић, а издато је уз помоћ Јеврема Обреновића, такође у Београду.

Битан податак доноси Франц Миклошич, који Повељу објављује у *Monumenta serbica* 1858. године, и напомиње да се оригинал налази у Петерсбургу а два преписа у Бечу. Већина истраживача слаже се да је најстарија верзија Повеље управо та петерсбуршка. Од издавача у 19. веку ту су и Шафарик (1851), Сразњевски (1852) и Јагић (1866). Са 20. веком долази још десет издавача Повеље.

У трећем делу књиге, Ћорић даје графемску, фонемску и морфемску Повељу. Сваки облик речи је детаљно граматички описан, и објашњен са аспекта историје језика – када је за тим било потребе. Такође је описан и фонемско-графемски систем документа.

На крају књиге, осим снимака докумената 12, 13. и 14. века, свакако је списак литературе и обиман резиме на енглеском језику.

Оваква студија била је неопходна не само због филолога и студената србистике већ и због свих радозналих читалаца, љубитеља историје и лингвистике. Уосталом, један од најстаријих јужнословенских докумената на народном језику сам по себи то заслужује.

Софија Живковић (Београд)

Јагода Топалов: МОТИВАЦИЈА У НАСТАВИ СТРАНОГ
ЈЕЗИКА. Нови Сад, Филозофски факултет, 2011,
95 стр.

Књига је настала као резултат ауторкиног интересовања за улогу коју мотивација има у учењу уопште, затим у учењу страног језика и најконкретније у учењу енглеског језика. Како из предговора сазнајемо књига је настала прерадом необјављеног магистарског рада ауторке под насловом Мотивација у учењу енглеског језика као изборног предмета код студената Филозофског факултета у Новом Саду. Поред тога књига је утемељена и на оним закључцима до којих је ауторка дошла истраживањима чији су резултати објављени у већем броју радова. Садржај књиге чине *Предговор* (стр. 7–8), *Увод* (стр. 9–10), главни део књиге који је подељен на два поглавља: први је посвећен развоју теорија мотивације у области психологије (стр. 11–51), а други даје преглед приступа појму мотивације у области наставе страних језика (стр. 52–80), затим следе *Закључак* и списак коришћене литературе.

Књига је првенствено намењена наставницима страних језика, будућим и садашњим, који попут ауторке сматрају да иако су ученици највећим делом сами одговорни за своју мотивацију, на њу итекако могу утицати наставници.

У овој књизи поред прегледа општепознатих теорија, метода и принципа на којима су оне утемељене ауторка даје смернице које се могу прихватити и прилагодити специфичностима средине и учесника у наставном процесу. Иако из самог наслова сазнајемо да ће фокус ауторкине пажње бити на настави страних језика, изложени и описани материјал, препоруке и смернице које добијамо након сваке главе и поглавља могу бити искоришћене у општем наставном процесу и то независно од тога о коме је нивоу образовања реч.

У *Уводу* се ауторка бави општим схватањем појма мотивације, затим мотивацијом у учењу страног језика укључујући когнитивну, афективну и друштвену димензију.

У поглављу *Развој теорија мотивације у области психологије* дат је општи преглед неких од најзначајнијих теорија у домену психологи-

је које описују мотивацију и мотивационе конструкте у ширем смислу, усредсређујући се на три теоријске и истраживачке парадигме: бихејвиористичку, когнитивну и социјално-когнитивну. У оквиру бихејвиористичког гледишта, будући да школски систем у великој мери њега одсликава, ауторка наводи стратегије којима наставник може утицати на понашање и мотивацију ученика. У оквиру когнитивне парадигме која подразумева укључивање когнитивних појмова и димензија у теорије мотивације разматрају се три значајна приступа: теорије очекиване успешности и вредности успеха, теорије циља и теорије самоодређења са смерницама за примену у контексту учионице.

У поглављу *Преглед приступа појму мотивације у области наставе страног језика* истраживање мотивације ауторка сужава на област наставе страних језика. Ово поглавље нуди опис два најутицајнија модела мотивације на овом нивоу: друштвено-образовног модела и процесног модела мотивације као и преглед могућности примене представљених принципа у оквиру учионице страног језика. У овом поглављу разматрају се интегративна и инструментална мотивација приликом учења страног језика, унутрашња и спољашња мотивација, фактори који утичу на ниво мотивације за учење одређеног страног језика. И поред сложености човекове мотивације у ова два модела ауторка покушава да наставницима језика ипак понуди могућности за практичну примену резултата и закључака истраживања.

Оно што даје додатну вредност овим двама поглављима јесте да након основних теоријских поставки и принципа сваке дате теорије и након сваког модела следи одељак *У учионици* са низом смерница и савета за примену поменутих принципа у контексту учионице.

И напоследку, цитирајући ауторку, наводимо да књига „помаже и у стварању слике мотивисаног ученика, који лако препознаје подстицајну вредност активности којом се бави, који је самоуверен, независан, укључен у активности на часу и радознао, те који не посустаје, већ се успешно носи са потешкоћама и изазовима које учење страног језика носи са собом”.

Мирјана Адамовић (Београд)

Весна Ломпар: ГРАМАТИКА. СРПСКИ ЈЕЗИК
И КЊИЖЕВНОСТ ЗА ПРВИ РАЗРЕД ГИМНАЗИЈЕ
И СРЕДЊИХ СТРУЧНИХ ШКОЛА. Београд, Klett, 2012,
172 стр.

Када се има у виду незавидан ниво писмености у Србији, као и невелико интересовање младих за наставу језика, тада сваки нови уџбеник језика и језички приручник треба дочекати с будном пажњом и брижљиво проценити његову ваљаност да поучи, заинтересује и подигне свест о важности писмености и владања књижевним језиком.

Граматика за први разред гимназије и средњих стручних школа Весне Ломпар, објављена у лето 2012. године и одобрена од Министарства просвете и науке Републике Србије, у потпуности задовољава све услове потребне да се постигну ти циљеви.

У Граматици се у девет поглавља износи градиво предвиђено наставним планом и програмом – општи појмови о језику, појам књижевног језика и његове функционалне раслојености, нестандартни видови изражавања, кратак преглед историје српског књижевног језика од прве писмености до формирања савременог књижевног језика вуковског типа, затим фонетика и фонологија, морфофонологија, акценатски систем и правописна правила.

Свака од ових целина писана је стручно, у складу са најновијим сазнањима науке о језику и најновијом литературом – правописном и другом, а истовремено лаким и разумљивим језиком, примереним узрасту ученика којима је намењена. У њој ће ученици, нпр., наћи податак да је на падинама Копаоника, у области косовско-ресавског дијалекта сачуван прасловенски неоакут, за чије постојање се у науци донедавно није знало. Ауторка с лакоћом проводи ученике и кроз сложену материју историје српског књижевног језика од најстаријих времена и старословенског језика, преко српскословенског, рускословенског, славносрпског до предвуковског, дајући притом заслужено место многим прегаоцима наше културне историје, који су доскора били на њеним маргинама, посебно Вуковим савременицима и непосредним претходницима – Сави Мркаљу, Јовану Рајићу, Захарију Орфелину, Јовану Ха-

цићу, Авраму Мразовићу, Јовану Мушкатиновићу и другима. На овај начин ученици се упућују и на чињеницу да Вук није усамљена фигура у развоју савременог српског књижевног језика већ део континуитета.

Изнесено градиво Весна Ломпар илуструје занимљивим и упечатљивим одломцима из одговарајуће уметничке, научне и популарне језичке и друге литературе. Као илустрација за косовско-ресавски дијалекат, нпр., наводи се кратак, али илустративан и за тај дијалекат типичан одломак из Петријиног венца, за призренско-тимочки дијалекат одломак из Зоне Замфирове и песма Власте Ценића, као илустрација превоја вокала доноси се текст Милана Шипке „Шта се крије испод крова“ итд. Подаци о језику илуструју се и цитатима Александра Белића, Павла Ивића, Ивана Клајна, Дејвида Кристала и других, очито не само зато да буду потврда одређених језичких правила већ и зато да се ученици упознају са именима и делима истакнутих лингвиста. У рубрици Занимљивости доноси се интересантни подаци из света језика како би се ученицима на забаван и духовит начин приближила језичка материја и како би је они на тај начин лакше савладали и заинтересовали се за њу. У одељку о фонетици говорећи о тзв. кликовима ауторка их ученицима приближава досетком: „Фонетичари би пољубац описали као билабијални клик“.

Савременим српским књижевним језиком ауторка се бави почев од другог поглавља уводећи ученике у основне појмове књижевног језика и његових функционалних стилова, затим фонетике, фонологије, морфофонологије, акцентуације и правописних правила. Све то чини прегледно, јасно и занимљиво, уз упућивање на савремене граматике које се данас користе у систему образовања у Србији, на постојеће речнике савременог српског језика, опште и специјализоване, као и на најновије издање Правописа Матице српске.

Оно што је, рекла бих, новина, и то врло значајна, јесте стално указивање на савремене језичке проблеме и актуелна огрешења о књижевнојезичку и правописну норму. Уочени проблеми су издвојени и уз објашњења дати на маргинама страна, што их чини лако уочљивим. Тако се, нпр., ученицима скреће пажња да се предлог *с* не пише с апострофом, да *са* *мног* јесу две речи, да се каже *у вези с тим* а не *у вези тога*, *с обзиром на то* да а не *обзиром да*, да је правилно рећи *дељење* и *запаљење*, али *запослење*, да треба рећи *одношен* и *одвожен* али само *одвезен* и *однесен* и тако даље.

Новину и врлину уџбеника представља и то што се кроз изношење целокупног градива, посебно преко примера, даје једна широка језичка култура, односно култура која се кроз језик испољава. Ученици

ће ту сазнати, нпр., како треба ословљавати црквене и државне представнике (патријарха, владике, амбасадоре, краља, принца), затим како треба почети писмо итд.

После сваког поглавља следе вежбе, такође разноврсне и занимљиве, у којима се понавља пређено градиво, у виду одговора на питања, заокруживања тачних одговора, повезивања унакрсно постављених одговора и питања, допуна недовршених реченица и сл. На крају су дата и решења на сва питања, како би се помогло наставницима у раду с ученицима.

Сажето речено – *Граматика* Весне Ломпар доноси градиво предвиђено планом и програмом врло стручно, у складу са најновијим научним достигнућима и савременом граматичком и правописном литературом. Писана је јасно, лепим стилем, разумљивим и узрасту ученика прилагођеним језиком. Прегледна је, са занимљивим примерима, који привлаче пажњу ученика и добро илуструју проблематику која се описује, чинећи да се граматичко правило лакше усвоји. Цитатима из научне и стручне литературе потврђују се наведена правила, али се ученици и упознају са именима из света науке о језику. Ученици се упућују на савремену научну, лексикографску, а и популарну језичку литературу, како би знали њоме да се служе и у њој налазе више података о питањима која их интересују.

Осим овога, уџбеник задовољава и естетске критеријуме – на квалитетној хартији, с лепим илустрацијама, истакнутим најважнијим подацима, прегледним табелама – има све услове да привуче, и задржи, пажњу ученика.

Рада Ступовић (Београд)

СЛОВАРЬ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ОМОНИМОВ
СОВРЕМЕННОГО РУССКОГО ЯЗЫКА (Под редакцией Н.А.
Павловой). Флинта – Наука, Москва, 2010, 302 стр.

Под редакцијом Н.А. Павлове, речник су саставиле Т.В. Варлакова, Т.А. Кривошеева и Т.Н. Шевелева.

Речник садржи 868 фразеолошких хомонима различитог типа. Урађен је на основу електронске картотеке која садржи близу три хиљаде фразеолошких хомонима. Ексерцирана су књижевна, научно-популарна и публицистичка дела и штампа. Међу изворима су и интервјуи емитовани на радију и телевизији.

Квалификација фразеолошких хомонима заснована је на три принципа: структурно-граматичком, семантичком и функционалном.

Сви фразеолошки хомоними представљени у речнику спадају под један од четири синтаксичка типа: колокације, синтагме, просте реченице, сложене реченице и њихови делови.

На структурне варијације фразеолошких хомонима у речнику се указује, у загради, у оквиру једне јединице. Варијације су различитог типа:

- 1) компонентне – *во всю мочь (силу); как (словно, точно) в тумане;*
- 2) квантитативне – *в (полном) порядке; не находит (себе) места; под (самым) боком;*
- 3) граматичке – *под рукой(-ою, -ами); с головой(-ою);*
- 4) морфемне – *с иголочки (иголки); как на ладони (ладошке, ладонке);*
- 5) синтаксичке – *точить / поточить зубы (зубы поточить); ходить (пойти) по рукам (по рукам ходить);*
- 6) ортографске – *в конце концов (в конце-концов).*

Неки од хомонима варирају се на више различитих начина: *за закрытыми(-ой) дверями (верьми, дверью) (при закрытых дверях); во всю мочь (мощь, силу).*

Фразеологизми су разврстани према азбуци. Свака јединица забележена је само једном и то под словом којим почиње фразеологизам-

хомоним. Бележе се све врсте структурног варирања. Најчешћа варијанта се сматра за инваријанту, док се остале варијанте наводе у малој загради. Уза све фразеологизме доследно је наведен квалификатор *Изм.* или *Неизм.*, у зависности од тога да ли је фразеологизам морфолошки променљив или не.

У речнику је коришћено неколико начина дефинисања значења:

1. помоћу синонима: *из первых рук* 1 – „*достоверный, подлинный*“; *как (точно, будто, словно) во сне* 2 – „*отрешенно, неясно, неотчетливо*“.

2. помоћу конструкције „*такой, который...*“ – *не к добру* 1 – „*такой, который предвещает дурное*“;

3. описно: *мыльный пузырь* 1 – „*внешне яркий, привлекательный человек, ничтожный, ничего не значащий, ничего собой не представляющий*“.

Речнички чланак садржи:

а) одредничку јединицу са свим њеним варијантама;

б) семантичку идентификацију одредничке јединице;

в) квалификаторе којима се одређује тип категоријалног значења; променљивост/непроменљивост; припадност групи номинативних, граматичких, модалних јединица; синтаксичка функција; стилска карактеристика;

г) илустративни материјал;

д) постојање синонима и антонима.

БЕЗ ГОДУ НЕДЕЛЯ 1 – „*недавний*“ *Номин. Неизм. Призн. Сказ. Разг. Неодобрит.* Комсомолка **без году неделя**, – сказала она, поджав губы. *А. Фадеев.* Вы, Василий Карпович, председатель **без году неделя**, так вместо того, чтобы с перчаткой ходить, разобрались бы сперва. *С. Антонов.* А интересно, куда оно загибает, профессорское дите? – опять поддразнил Лавцов. – Полно, полно... чего ты перед ним пятак задирал? Тоже паравозник **без году неделя**, – степенно оборвал его Титов. *Л. Леонов.* Вы, батюшка, в полку **без году неделя**; нынче здесь, завтра перешли куда в адъютантики. *Л. Толстой.* Когда подготавливали списки и награды листы для бойцов, замполит вставил в этот список санинструктора Лихобабу. Он, Мечетный, отвел это представление: **без году неделя** в роте, бросаться наградами не годится. *Б. Полевой.*

Синонимы: недавний, вчерашний, давешний (прост.)

Антонимы: давний, давнишний.

БЕЗ ГОДУ НЕДЕЛЯ 2 – „*недавно*“ *Номин. Неизм. Кач.-обст. Разг. Шутл.* Что же это такое? Знакомы с ним **без году неделя** – и вдруг невеста, – сказала она. *М. Куприна-Иорданская.* Никто не предлагал ему уходить на пенсию. А этот **без года неделя** руководит коллективом и уже: может вам, Александр Семенович, лучше на пенсию? *В. Шукшин.* Но кто мог все это построить? Лунев?

Так он еще мальчишка и работает **без году неделя**. Никто бы всерьез его не принял. *М. Винкман, Е. Иванов.* [Алексей:] „Тяжелый человек!“ Ты больно легка... **Без году неделя** окончила свой техникум, а уж мнит себя академиком. *С. Шуртаков.* Вместе **без году неделя**, Врозь навечье века... И внезапно из тоннеля – Вдруг – состав порожняка. *А. Твардовский.*

Синонимы: недавно, только что, надысь (прост.), давеча (прост.), намедни (устар. и прост.)

Антонимы: давно.

На крају речника је азбучни списак фразеолошких хомонима (286–301).

Борђе Оташевић (Београд)

Ана Кузмановић Јовановић, Маја Андрејевић, Јелена Филиповић: ПРИРУЧНИК ИЗ АКАДЕМСКОГ ПИСАЊА (УПУТСТВА И СУГЕСТИЈЕ ЗА ИЗРАДУ СЕМИНАРСКИХ / НАУЧНИХ / СТРУЧНИХ РАДОВА). Чигоја штампа, Београд, 2012, 138 стр.

Приручник из академског писања нова је књига на нашем тржишту. Када кажемо нова, не мислимо само на датум када је објављена – ова књига нова је на тржишту по садржају и по намени.¹ Наиме, реч је о једном практичном приручнику који има јасно дефинисани круг корисника, намењен је студентима као помоћ и подршка у процесу академског писања на различитим нивоима студија. Ауторке приручника, по нашем мишљењу непотребно, ограничавају оне који се могу користити књигом (студенти Филолошког факултета), но сматрамо да је тај круг много шири из разлога малог броја сличних приручника који су прилагођени другим студијским програмима и научним областима.

На почетку књиге ауторке дају основна упутства о научно-истраживачком раду, писању семинарских, научних и стручних радова. Затим представљају етапе у припреми (дефинисање теме и одређивање методологије) и писању радова (коришћење читалачке публике, тезе и форме као смернице за писање).

Треће поглавље за предмет има одабир и коришћење извора, тј. литературе, четврто се бави организацијом прикупљеног материјала –

¹ На тржишту се последњих година појављују приручници таквог типа, попут оног који је написала Марија Клеут *Научно дело од истраживања до штампе*, Академска књига: Београд, 2008, што умногоме олакшава писање почетницима у (научно)истраживачкој делатности (сличне публикације в. на knjizara.com/knjige/knjiga/123425). Ову књигу истичемо јер је она, колико нам је познато, до сад једнина из области хуманистичких наука. До пре неколико година генерације студената користиле су давно превазиђени приручник Мидхада Шамића *Како настаје научно дело*. Професор Љубомир Поповић предавао је на Филолошком факултету предмет Техника научног рада, али, нажалост, своја изнимно занимљива и практично корисна предавања из области академског писања није објавио.

результата истраживања, док пето поглавље доноси елементе који структурирају истраживачки рад: наслов рада, апстракт, уводни и централни део рада, закључак и листа референци.

У шестом поглављу ауторке дају препоруке за писање радне верзије рада, предлажу сарадњу са колегама, тзв. вршњачку рецензију. Ефекат вршњачке рецензије је унапређење квалитета истраживачког рада. Поспешење квалитета рада чини се пречишћавањем текста, одбацавањем сувишних детаља који оптерећују текст и удаљавају читаоце од суштине и основног предмета рада, а с друге стране, тежњом за јасним, прецизним и информативним излагањем.

Технички аспекти реализације текста – документовање изворника у тексту (цитирање) и у листи референци (библиографији) образлажу се у седмом поглављу. Ауторке дају моделе цитирања у научном тексту (MLA, APA, MSC формати) књига, монографија, чланака из периодике, електронских извора, али и других извора, попут дела из античке књижевности, библије, фототипских издања, рукописа.

Потреба за лектуром и коректуром рада истиче се у осмом поглављу, а ту су наведене и скраћенице најчешће коришћене у научној и стручној литератури.

Девето поглавље нуди модел, односно форму и техничке стандарде који се тичу појединих врста радова (конкретно за Филолошки факултет на којем предају ауторке): семинарски рад и мастер рад.

Велики део, готово целу другу половину књиге чине прилози. То су корисни додаци за сваког ко пише истраживачке радове: пример насловне стране семинарског или мастер рада, списак релевантних библиотека, списак корисних сервиса и база података на интернету, пример добро написаног апстракта за семинарски рад, пример добро написаног мастер рада.

Ова књига ће несумњиво допринети побољшању квалитета студентских истраживачких радова захваљујући понуђеним јасним и једнообразним информацијама о различитим аспектима писања научних и истраживачких радова, методологијама и техникама истраживања, као и добро одабраним примерима из праксе.

Марина Николић (Београд)

УКРАТКО

Ранко Бугарски: ПОРТРЕТ ЈЕДНОГ ЈЕЗИКА.
Библиотека XX век, Београд, 2012, 278 стр.

Портрет једног језика јесте књига, која својом структуром, а делимично и садржајем, прати раније књиге Ранка Бугарског. Састоји се из четири поглавља.

Што се садржине тиче, предмет првог дела јесте српскохрватски језик. Након уводног појмовно-терминолошког разматрања, у наставку се детаљније говори о ширим геополитичким, историјским и социолингвистичким аспектима српскохрватског језика, укључујући нарочито његов положај и статус у СФРЈ – то је поглед „споља“. Аутор даље прелази на уже лингвистичко разматрање процеса делимичног растакања и трансформација овог језика, што представља поглед „изнутра“. Нису занемарена ни осећања, ни ставови самих говорника према сопственом језику. У закључном делу своде се резултати анализе и даје одговор на дилеме у вези са продуженим постојањем новог језика, у новонасталим условима.

Други део књиге доноси нове одабране прилоге из стручне биографије аутора, постављене у шире контексте, а на начин који увелико надилази пуку фактографију. Информативни, пре свега, текстови су делимично и забавни. Намењени су не само онима који се лингвистиком баве или се упућују на њу, већ и ширем кругу читалаца. Преостала два дела су наставак традиције из ранијих књига.

Трећи део је додатак поглављима о жаргонизмима и сливеницама у претходним књигама овог аутора у овој едицији: *Жаргон – лингвистичка студија* (2006); *Европа у језику* (2009); *Језик и идентитет* (2010). Овде су забележени примери ексцерпирани током последњих годину и по дана. То су нови прилози социолингвистичкој библиографији у Србији.

Четврти део је библиографски и представља наставак библиографије за период 1967–2010, штампане у деловима у ауторовим ранијим књигама у овој едицији. Библиографија је у почетку покривала подручје СФРЈ, односно СЦГ, да би се почев од 2007. свела на Србију.

Чини се да би читаоцима били најинтересантнији текстови везани за двочлани лингвистички термин – српскохрватски језик и његову судбину на просторима бивших држава, као и занимљиво испричана

биографија професора и његова сликовита сећања са универзитетских предавања широм света.

И. Бојовић

Mile Tomici: DICTIONAR FRAZEOLÓGIC ROMÂN – SÂRB
(55.500 DE FRAZEME ROMÂNEȘTI). Uniunea Sârbilor din
România, Timișoara, 2012, 1338 str.

Речник садржи 55.521 одредницу, односно лексичку јединицу. Иако се у уводу не одређује фразеологизам, лако се уочава да је аутор овај термин користио у ширем значењу. То се види и из броја одредница (румунских фразеологизама), као и ауторове тврдње да „у румунском и српском језику број фразема премашује 150.000 фразеолошких јединица“ (стр. 12).

Фразеологизми су разврстани абecedним редом, при чему се они сматрају за независне, самосталне речи, као да међу њиховим саставним деловима не постоји пауза. Овим се, по ауторовом мишљењу, дискусије о принципима одређивања кључне речи, о постојању само једне или више кључних речи, о разлици између формалне кључне речи и семантичке кључне речи остављају по страни, а корисницима се олакшава употреба речника и налажање фразеологизама (стр. 11).

Румунски фразеологизми одштампани су великим масним словима, после чега, где је то случај, курзивом у загради се наводе квалификатори, један или више њих (*iron.*, *nar.*, *zast.* итд.). Речнички чланак садржи још српске фразеологизме истог или сасвим приближног семантичког садржаја, те све варијанте дотичног румунског фразема. Све те варијанте наведене су као одредница на свом азбучном месту, где се упућује на основни облик. За основни облик сматра се онај који се, због свог фонетског садржаја, први појављује у Речнику.

A BATE APA ÎN PIUĂ – Tucati vodu u avanu; Tući vodu u avanu; Mlatiti praznu slamu; v. *A bate apa în piuă să se aleagă unt*; *A bate halcaua*; *A pisa apa în piuă*; *A pisa apa în piuă să se aleagă unt*.

A BATE HALCAUA – Tucati vodu u avanu; Tući vodu u avanu; Mlatiti praznu slamu; v. *A bate apa în piuă*.

Б. Оташевић

Ђорђе Оташевић: ФРАЗЕОЛОШКИ РЕЧНИК СРПСКОГ
ЈЕЗИКА. Прометеј, Нови Сад, 2012, 1048 стр.

У издању издавачке куће Прометеј из Новог Сада појавио се *Фразеолошки речник српског језика* аутора Ђорђа Оташевића. Иако је 2007. године изашао *Мали српски фразеолошки речник* истог аутора, за овај речник се може рећи да је потпуно нов подухват када се има у виду број страница, али и број обрађених фразеологизама.

У речнику су, осим фразеологизама савременог стандардног језика пописани и описани поједини покрајински, али и застарели фразеологизми јер се они, како сам аутор наводи, срећу у многим значајним делима српске књижевности. Ипак, фразеологизми који у себи садрже опцене речи нису унети у овај речник.

Речник се састоји из предговора, списка условних знакова, скраћеница и самог речника.

У овом речнику фразеологизми се наводе уз све именице, глаголе, придеве, прилоге и бројеве уз које стоје. Уз остале врсте речи наводе се у неколико случајева: када фразеологизам почиње том речју, када се фразеологизам састоји само од две речи, кад постоји могућност да корисник потражи фразеологизам под том речју.

Аутор у самој одредници ставља у заграде речи које могу заменити претходну реч без промене значења: *на високом (највишем) нивоу*. У изломљеним заградама налазе се делови фразема који се могу изоставити: *<ма> немој <ми> рећи*. Косом цртом раздвајају се видски парови глагола: *окренути/окретати капут према ветру*; док су у угластим заградама дате ознаке реакције или ознаке повезивања фразема у контексту: *имати пик на [некога/ нешто]*.

Сваки фразеологизам је објашњен парафразама које су по лексици и морфосинтаксичким конструкцијама ближе савременом стандардном језику. Уз дефиниције нису дати примери из књижевних дела и из штампе зато што би таква обрада сваке одреднице захтевала знатно више простора, али и зато што је речник намењен првенствено изворним говорницима српског језика, а не онима који га изучавају. Овај ће речник бити од користи свакоме ко пише, од студената и ђака до доктора наука, лаика, али и онима који се озбиљније баве истраживањима из лексикологије.

Фразеолошки речник српског језика није нормативног карактера, он за циљ има да опише и опише фразеологизме који се могу сresti у свакодневном животу, као и у књижевности.

И. Колунџија

Л. П. Клименко: СЛОВАРЬ ПЕРЕНОСНЫХ, ОБРАЗНЫХ И СИМВОЛИЧЕСКИХ УПОТРЕБЛЕНИЙ СЛОВ В ПСАЛТИРИ. , Нижний Новгород, 2012, 560 стр.

Сви који су читали старозаветне *Псалме* пророка Давида, знају колико је то тежак текст за разумевање. И ево речника у коме се могу наћи објашњења фигуративне и симболичке употребе многих лексема у *Псалтиру* на црквенословенском језику. Сва тумачења лексема ослањају се на егзегетску православну литературу и потврђују се многим цитатима разних већ постојећих светоотачких тумачења. Аутор је Људмила Павловна Клименко, доктор филолошких наука, професор разних филолошких дисциплина, као што су: историја библијске филологије, историја руског књижевног језика, сакрални текст као објект лингвистичких истраживања. Живи и ради у Нижњем Новгороду, где је, 2012. године, и објављено ово њено дело, под називом: *Словарь переносных, образных и символических употреблений слов в Псалтири.*

Р. Левушкина

БИБЛИОГРАФИЈЕ

Ђорђе Оташевић (Београд)

ПРИЛОЗИ ЗА ГРАЂУ ЛЕКСИКОЛОШКЕ И МЕТАЛЕКСИКОГРАФСКЕ БИБЛИОГРАФИЈЕ (6)

Обрадовић Надежда С.: Француска лексикографија на српскохрватском језику. *Задужбина* 15 (1991), 7.

Окука Милош: Нови дијалекатски рјечници српскохрватског језика. *Књижевни језик* 20/1–2 (1991), 73–77.

Ореч Петар: Земљишно-правни односи у именима земљишта (аграрна топономастика) VI. *Кај* XXIV/87–88 (1991, Загреб), 73–90.

Ореч Петар: Трагови религиозног вјеровања и празновјерја у именима земљишта: топономастика. *Мост* 17/81–82 (1990, Мостар), 109–134.

Остојић Бранислав: *Из црногорске лексикографије и лексикологије*. Унирекс, Никшић, 1992, 204 стр.

Остојић Бранислав: Лексичко-синтаксичка структура клетви у Горском вијенцу. *НССУВД* 18/2 (1990), 461–467.

Остојић Бранислав: О значењу и ортографији неких ријечи и израза у Горском вијенцу. *Српски језик* 1/1–2 (1996), 205–214.

Остојић Бранислав: О семантичкој диференцијацији неких ријечи (На материјалу из Вукова Српског рјечника и збирки ријечи из црногорских часописа друге половине 19. в.). *НССУВД* 23/2 (1993), 201–208.

Оташевић Ђ(орђе): Варијантност вишечланих термина (на материјалу железничке терминологије). – у: *Стандардизација терминологије* [Зборник реферата]. Српска академија наука и уметности, Београд, 1996, 57–60.

Оташевић Ђорђе, Биљана Сикимић: Однос околионализама према времену. *НЈ* 29/1–2 (1991), 77–81.

Оташевић Ђорђе, Биљана Сикимић: Творба околионализама у српскохрватском језику. *ЈФ* XLVIII (1992), 67–78.

Оташевић Ђорђе: ИВАН КЛАЈН, Лингвистичке студије, Партенон, Београд, 2000. *НЈ* XXXIII/3–4, 318–320.

Оташевић Ђорђе: Префикс не- са значењем искључивања. *ЈФ* LVI/3–4 (2000 [2001]), 751–754.

Оташевић Ђорђе: Разграничење околионализама и неологизама. *НССУВД* 23/2 (1993), 251–255.

Оташевић Ђорђе: Садржај речника неологизама. *НЈ* 39/5 (1994), 306–317.

Оташевић Ђорђе: Универбација. *НЈ* 32/1–2 (1997), 52–63.

Павковић Васа: Азбучник придева. Мирослав Јосић Вишњић: Азбучник придева у српској прози двадесетог века, Књижевна фабрика „МЈВ и деца“, Београд 1991. *Задужбина* 16 (1991), 9.

Павковић Васа: Академијин велики речник. *Задужбина* 13 (1991), 8.

Павковић Васа: Из кинолошке терминологије. *НЈ* XXIX/3–4 (1993), 235–239.

Павковић Васа: Нова књига СДЗб-а. *Вукова задужбина* 9 (1990), 12.

Павковић Васа: Речник нових речи, Иван Клајн: Речник нових речи, Мартица српска, Нови Сад 1992. *Задужбина* 18 (1992), 6.

Павковић Васа: Тодор Димитровски: Речник на „Бели мугри“ на К. Рацин. Прилог Лексичкиот фонд на Рациновата поезија на македонски јазик (низ регистри и речници), Култура, Скопје, 1990. *ЈФ* 47 (1991), 269–272.

Павловић Звездана: Анализа имена река у сливовима Србије у којима је видан румунски утицај. *ОП* 11 (1990), 73–89.

Павловић Звездана: Корен *LEI- у властитим именима. *ЗБМСФЛ* 33 (1990), 351–356.

Павловић Звездана: О метонимији у ономастици (хидроним – ој-коним). *ЈФ* LIV (1998), 105–110.

Павловић Звездана: О топониму Приче. *НЈ* XXXIII/3–4, 107–111.

Павловић Звездана: О хидронимима *грз-*, *грез-*. *ЗбМСФЛ* XLIII (2000 [2001]), 401–404.

Павловић Звездана: О хидрониму „Јерез“ и њему етимолошки блиским хидронимима. *ЗбМСФЛ* 39/2 (1996), 131–139.

Павловић Звездана: Однос Стојана Новаковића према ономастичком материјалу (на примеру Пшињског Помятника). *Стојан Новаковић – Личност и дело. Научни скуп поводом 150-годишњице рођења, Одељење историјских наука САНУ, књ. 25, Београд, 1995, 373–381.*

Павловић Звездана: Оними са основом стрж-. *НЈ* 31/1–5 (1996), 133–136.

Павловић Звездана: Поводом неких ишчезлих топонима. *ЈФ* LVI/3–4 (2000 [2001]), 755–761.

Павловић Звездана: Удео Вука Караџића у ономастичким проучавањима. *ЈФ* 52 (1996), 99–105.

Павловић Звездана: Хидроними словенског порекла у Албанији. *Становништво словенског поријекла у Албанији, 273–278.*

Павловић Звездана: *Хидроними Србије*. Библиотека Јужнословенског филолога, Нова серија, књ. 13, Институт за српски језик САНУ, Београд, 1996, 412 стр.

Павловић Иванка: Преводилачко искуство с једним речником. *Мостови* XXII/1–2 (1991, Београд), 46–47.

Павловић Трифун: Вера као лично име. *Расковник* 63–66 (1991), 171–174.

Павловић Трифун: Двојна презимена бачких Буњеваца. *Руковет* XXXVI, 78/6 (1990, Суботица), 1698–1707.

Павловић Трифун: Јосип Јурај Штросмајер – значење имена и презимена. *Руковет* XXXVI, 78/7 (1990, Суботица), 1834–1836.

Павловић Трифун: Крстовдан у српском народу и његов утицај на српску националну антропониимију. *Руковет* 39/1–3 (1993, Суботица), 286–288.

Павловић Трифун: Називи Београда кроз векове и презимена која су по њему настала. *Књижевна реч* 405 (1992, Београд), 6–7.

Павловић Трифун: Пролеће у личним именима и презименима. *Јединство* 48/96–97 (1993, Приштина), 9.

Павловић Трифун: Радован као лично име. *Руковет* 37/6–7 (1991, Суботица), 504–507.

Павловић Трифун: Растко Немањић, Свети Сава – име као животна судбина. *Багдала* 384–385 (1991, Крушевац), 21–22.

Павловић Трифун: Симболика древног знака: Крстовдан у српском народу и његов утицај на српску националну антропониимију. *Јединство* 48/260–261 (1993, Приштина), 8.

Павловић Трифун: Турцизми у топонимији Београда. *Књижевна реч* 19/359 (1990, Београд), 4–5.

Павловић Трифун: Увек имати душу: царско име Душан. *НИН* 2191 (1992, Београд), 40.

Павловић Трифун: Хунгаризми у топонимији шумадијских села. *Багдала* 379 (1990, Крушевац), 20–22.

Павловић-Самуровић Љиљана: Проблем еквиваленције шпанског метричког термина „el ajenandrino” и нашег александринца. *НССУВД* 18/1 (1990), 149–155.

Пантић Звонимир (записивач): Мање познате речи из српских села у Неготинској крајини. *Расковник* XXIX/73–74 (1993), 61–63.

Папуга Ирина: Српско-русински речник – Значајан подухват научног рада у области језика. *Studia ruthenica* 5 (1996–1997), 29–33.

Пеић Марко, Бачлија Грго: Патронимија и антропониимија бачких Буњеваца. *Руковет* XXXVI, 78/1 (1990, Сомбор), 861–871.

Пеић Марко: Именослов Бачких Буњеваца. *Руковет* 39/1–3 (1993, Суботица), 288–299.

Пејовић Снежана: Грацијела Чулић: Антропонимија Боке Которске (од првих писаних споменика до краја XIX вијека). Подгорица – Котор 1996, Универзитет Црне Горе – Факултет за поморство, стр. 219. *КњЈ* 44/3–4 (1996), 161–164.

Перваз Драгиња: Енглеске скраћенице у српском језику. – у: *О лексичким позајмљеницама. Зборник радова са научног скупа Стране речи и изрази у српском језику, са освртом на исти проблем у језицима националних мањина*, Градска библиотека Суботица – Институт за српски језик САНУ, Суботица – Београд, 1996, 105–119.

Перваз Драгиња: Колокабилност синонима. *НССУВД* 23/2 (1993), 23–31.

Перић Александар: Владислава Петровић, Новинска фразеологија, Књижевна заједница Новог Сада 1989. *Преводилац* 10/3–4 (1991), 63–66.

Перкучин Слободанка: Прилог лексичкој анализи Путописа Јеротеја Рачанина из 1727. године. *ГФФНС* 24 (1996), 185–193.

Перовић В.: Начин тумачења и превођења француске терминологије при извођењу наставе страног језика на Шумарском и Пољопривредном факултету. – у: *Стандардизација терминологије* [Зборник реферата]. Српска академија наука и уметности, Београд, 1996, 233–235.

Перовић Славица: Велики корпуси, лексика и граматика. *ВаО* 1 (1995), 26–28.

Петкова С(ильвия): Представление русских и болгарских модальных слов, выражающих уверенность, в двуязычном словаре. *МСССИ* 4 (1996), 51–52.

Петкова С(ильвия): Представление русских и болгарских модальных слов, выражающих уверенность, в двуязычном словаре. *Сопоставительные и сравнительные исследования русского и других языков*. Доклады IV международного симпозиума МАПРЯЛ (Белград – Нови Сад, 8–10. октябра 1996. г.). Белград, 1997, 334–339.

Петрић Перислав: Топоними Подстрране. *ЧР* 18/2 (1990), 31–50.

Петровиќ Надежда: Лексички паралели во сточарската терминологија во некои македонски и српски говори. *Втор научен собир на*

млади македонисти. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет (Скопје, 1995), 371–382.

Петровић Александра: Називи за врсте хлеба и слатког пецива на подручју чакавског дијалекта. *НССУВД* 23/2 (1993), 345–352.

Петровић Владислава: Глаголска фраза као лексикографски и граматички проблем. *ЗбМСФЛ* 33 (1990), 357–362.

Петровић Владислава: Д. Мршевић-Радовић, *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*, Филолошки факултет Београдског универзитета, монографије, књ. LX, Београд, 1987, стр. 163. *ЗбМСФЛ* 34/2 (1991), 241–244.

Петровић Надежда: Надимци старих Нишлија. *ЗбФФН* 4-5 (1996), 239–253.

Петровић Снежана: Неки турцизми у српскохрватској кулинарској терминологији. *ЈФ* 51 (1995), 223–232.

Петровић Снежана: Парне речи у лексичко-семантичком систему српског језика. *НССУВД* 23/2 (1993), 113–118.

Петровић Снежана: Стање српско-арапске лексикографије. *Задужбина* 18 (1992), 10.

Петровић Снежана: Стање српско-арапске лексикографије. *Задужбина* 19 (1992), 8.

Петровић Снежана: Турцизми у Етимолошком речнику српскохрватског језика. *ЗбМСФЛ* 40/1 (1997), 117–124.

Петронијевић Божинка: Ономатолошки речници немачког и српскохрватског језика – домети и границе. *АФФ* 19 (1992), 51–66.

Петронијевић Божинка: Социолингвистичка компонента немачко-српскохрватске лексикографије 1918–1933. *Српски језик* П/1–2 (1997), 311–334.

Пецо Асим: Дијалекатска лексика у Етимолошком речнику. *ЗбМСФЛ* 39/2 (1996), 65–79.

Пецо Асим: Из живота наших ријечи (затиљак – потиљак). *КњЈ* 44/1–2, 117–120.

Пецо Асим: Из живота наших ријечи. *КњЈ* 42/1–2 (1995), 97–102.

Пецо Асим: Из живота наших ријечи. *Српски језик* 1/1–2 (1996), 25–31.

Пецо Асим: Из наше ономастике (Неретва – Мостар, Буна – Благај, Брегава – Столац). *ЈФ* 53 (1997), 59–73.

Пецо Асим: Лексичке слојевитости у роману „Понорница“ Скендера Куленовића. *Прил* LV–LVI/1–4 (1989–1990), 25–44.

Пецо Асим: Лексичке слојевитости у роману „Судилиште“ Чедо Вуковића. *АФФ* 19 (1992), 111–129.

Пецо Асим: Мање познате речи у књижевном делу Десанке Максимовић (граматички и лексички аспект једне прегршти таквих речи. *НССУВД* 26/2 (1997), 231–240.

Пецо Асим: *Микротопониција Подвележја*. АНУБиХ, Дјела 70, Одјељење друштвених наука 39, Сарајево, 1990, 166 стр.

Пецо Асим: Неке језичке особине у роману „Лагум“ Светлане Велмар-Јанковић (II). *Књижевност* XLVI/94, 9–10 (1991, Београд), 1285–1250.

Пецо Асим: Неколико података из обратних рјечника наших језика. *Зборник во чест на Радмила Угринова-Скаловска по повод седумдесетогодишнинаата*. Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Филолошки факултет, Скопје, 1997, 217–225.

Пешикан Митар: Етничке прилике у Метохији у вековима пре велике сеобе у светлости ономастичких сведочанстава. *НССУВД* 20/1 (1991), 329–343.

Пешикан Митар: Имена и наше доба. *Гл* 10 (1991), 17–32.

Пешикан Митар: Именослов Врбаса XVI–XVIII века. *ЗБМСФЛ* 33 (1990), 379–386.

Пешикан Митар: О именослову дурмиторског краја. *Дурмиторски зборник* 1 (1991, Титоград), 13–20.

Пешикан Митар: О мењању географских имена и урбаних микротопонима. *НЈ* 29/1–2 (1991), 123–130.

Пешикан Митар: Сведочанства српске историјске антропонимије. *Глас* ССCLXXVII, Одељење језика и књижевности, књ. 16 (1996), 37–45.

Пешикан Митар: Свједочанства старих пописа о становништву сјеверноалбанског и сусједног југословенског подручја крајем средњег вијека. *Становништво словенског поријекла у Албанији*, 189–192 + карта.

Пижурица Мато: Напомене уз прилог Егона Фекетеа „Значења трпног придева („неначињен“) у Вуковом Рјечнику“. *ЗбМСФЛ* 34/2 (1991), 182–184.

Пижурица Мато: Нови правопис и верска терминологија. *Зборник радова: Основни принципи превођења религијске терминологије*. Покрајински секретаријат за остваривање права националних мањина, управу и прописе, Нови Сад, 1996, 45–47.

Пипер Предраг: Међујезичка паронимија у систему категоријалних појмова конфронтативне лексикологије. *НССУВД* (1993), 13–21.

Пипер Предраг: Милка Ивић, О зеленом коњу: нови лингвистички огледи, Словограф, Београд, 1995. *Glossa* II/2–3 (1996), 75–79.

Пипер Предраг: О полицентричности семантичких категорија. *ЈФ* LVI/3–4 (2000 [2001]), 829–840.

Пипер Предраг: О српским и руским политичким метафорама просторних односа. *Славистика* 1 (1997), 29–37.

Пипер Предраг: Парономазија као предмет лингвистике и реторике (на примеру српских и руских књижевника и новинских текстова). *НССУВД* 23/2 (1994), 41–51.

Пипер Предраг: Руско-српскохрватски речник у редакцији Богољуба Станковића. *ЗбМСС* 38 (1990), 213–215.

Плотникова Анна: Символика назвања каравая в календаре балканских Славян. *КСК* 2/2 (1997), 7–17.

Половина В(есна): Терминологија у дискурсу. – у: *Стандардизација терминологије* [Зборник реферата]. Српска академија наука и уметности, Београд, 1996, 29–33.

Половина Весна: Милка Ивић, О зеленом коњу, Нови лингвистички огледи. *КњЈ* 43/3–4 (1995), 174–178.

Половина Весна: Страна лексика у разговорном језику. – у: *О лексичким позајмљеницама*. Зборник радова са научног скупа *Стране речи*

и изрази у српском језику, са освртом на исти проблем у језицима националних мањина, Градска библиотека Суботица – Институт за српски језик САНУ, Суботица – Београд, 1996, 59–67.

Попов Миливој: Језичке старине из Војводине. *Расковник* 63–66 (1991), 71–74.

Попов Михајло (записивач): Језичке старине из Војводине. *Расковник* 67–68 (1992, Београд), 53–58.

Попов Михајло (записивач): Језичке старине из Војводине. *Расковник* 69–70 (1992, Београд), 69–71.

Поповић Драган: Топономастика Срема. *Balkanica* XXIV (1993), 213–223.

Поповић Људмила: О семантици назива за боје у руском, украјинском и српском фолклору. *ЗБМСС* 41 (1991), 149–155.

Поповић Мирјана: Аспекти друштвене лексике у језику масовних комуникација. *Језик и стил средстава информисања* (1991, Сарајево), 126–129.

Поповић Михаило: Адаптација рода француских позајмљеница у српскохрватском језику. *НССУВД* 24/1 (1995), 195–203.

Поповић Михаило: О неким новијим случајевима полисемијског семантичког позајмљивања. *Српски језик* 2/1–2 (1997), 347–354.

Поповић Михаило: О неким проблемима лексичке антонимије. *Glossa* III/3 (1997), 9–16.

Поповић Михаило: Синоними и парасиноними у настави страних језика. *Glossa* II/1 (1996), 9–21.

Поповић-Божић Мирјана: О употреби писма и термина у физичким наукама. *НССУВД* 18/1 (1990), 191–200.

Прешић М(арина), Витас Д(ушко), Ненадић Г(оран): Језички контекст стандарда. – у: *Стандардизација терминологије* [Зборник реферата]. Српска академија наука и уметности, Београд, 1996, 243–246.

Прћић Љубица: Жаргони у говору суботичких средњошколаца. *Руковат* 39/1–2 (1993, Суботица), 315–323.

Прћић Љубица: Карактеризатори страног порекла у српском језику. – у: *О лексичким позајмљеницама. Зборник радова са научног скупа Стране речи и изрази у српском језику, са освртом на исти проблем у језицима националних мањина*, Градска библиотека Суботица – Институт за српски језик САНУ, Суботица – Београд, 1996, 147–152.

Прћић Љубица: О неким називима боја и њиховим дериватима код Вука и у савременом језику. *НССУВД 25/2* (1996), 413–418.

Прћић Љубица: Придев 'бео' и око њега. *ЈФ LVI/3–4* (2000 [2001]), 857–866.

Прћић Љубица: Систем назива боја у српскохрватском и мађарском језику и њихова функција у књижевним делима. *IV симпозијум...* (1990, Нови Сад), 362–366.

Прћић Љубица: Утицај сеоба на патрониме Буњеваца Суботице и околине. *НССУВД 20/1* (1991), 405–411.

Прћић Т(вртко): Адаптација и стандардизација компјутерске терминологије из енглеског језика код нас. – у: *Стандардизација терминологије* [Зборник реферата]. Српска академија наука и уметности, Београд, 1996, 203–205.

Прћић Твртко: Адаптација енглеских имена у нашој свакодневној пракси. *ЗбМСФЛ 38/2* (1995), 169–181.

Прћић Твртко: Једнојезични речници енглеског језика опште намене: селективна библиографија с коментарима. *Glossa II/1* (1996), 51–57.

Прћић Твртко: О неким аспектима традиције при адаптацији имена из енглеског језика. *Радови ИСЈК 13* (1991), 33–35.

Прћић Твртко: О синдрому миленијумске бубе и језику англо-српском. *ЈФ LVI/3–4* (2000 [2001]), 867–873.

Прћић Твртко: *Семантика и прагматика речи*. Издавачка књижарница Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад, 1997, 149 стр.

Пуја Марина: Неологизми у емисијама на румунском језику РТВ Нови Сад. – у: *О лексичким позајмљеницама. Зборник радова са научног скупа Стране речи и изрази у српском језику, са освртом на исти*

проблем у језицима националних мањина, Градска библиотека Суботица – Институт за српски језик САНУ, Суботица – Београд, 1996, 389–395.

Пујић Саво: Крашка хидронимија југоисточне Херцеговине. *ЈФ* LVI/3–4 (2000 [2001]), 875–889.

Пујић Саво: Мало познате пољско-српскохрватске лексичке подударности. *СЗП-МС* 8 (1996), 183–189.

Пујић Саво: Особитости српскохрватске пчеларске терминологије. *СЛП-Ј* 26 (1991), 143–148.

ХРОНИКА

ДАН ЈЕЗИЧКИХ ТЕХНОЛОГИЈА

У организацији Математичког факултета Универзитета у Београду и Института Михајло Пупин, а под покровитељством Технолошког савеза за вишејезичну Европу (META-NET), 29. октобра 2012. године у београдском хотелу Хајат одржана је међународна конференција Дан језичких технологија.

Ректор Универзитета у Београду, Владимир Бумбаширевић, рекао је да универзитет осим образовне улоге и научноистраживачког рада има улогу у очувању националног језика и идентитета. Истакао је значај очувања мултикултуралности и вишејезичности. Вишејезичност је, како је рекао, у срцу Европске Уније и зато треба радити не само на очувању двадесет три званична језика већ и шездесетак регионалних. Бумбаширевић је указао на опасност да језици малих култура буду маргинализовани, па и изгубљени. Развијање језичких ресурса омогућиће да се сачува вишејезичност у Европи.

Петар Миљанић, секретар Одељења техничких наука САНУ, казао је да Српска академија наука и уметности тежи да сачува нашу ћирилицу и лепи српски језик.

Присутнима су се обратили и Светлана Богдановић из Министарства науке и технолошког развоја, Небојша Васиљевић, помоћник министра спољне и унутрашње трговине и телекомуникација, Јован Кон, помоћник директора Института „Михајло Пупин“, а скуп је отворио Миодраг Матељевић, декан Математичког факултета.

У првом делу конференције, који се састојао од четири блока између којих су биле паузе, изложени су следећи реферати: Кимо Роси (Kimmo Rossi, Европска комисија): *Language technologies and language resources in current and upcoming EU programmes*; Георг Рем (Georg Rehm, Немачки истраживачки центар за вештачку интелигенцију, Берлин): *META-NET Project*; Томаш Вароди (Tamás Váradi, Институт за лингвистику Мађарске академије наука, Будимпешта): *CESAR Project*; Светлана Коева (Институт за бугарски језик Бугарске академије наука): *Integrating Research with Innovations*; Марко Тадић (Филозофски факултет, Загреб): *Why Language Resources and Tools Should Become Servi-*

ces?; Владо Делић (Факултет техничких наука, Универзитет у Новом Саду): *Говорна комуникација с машинама на српском језику*; Макс Зилберштајн (Max Silberstein, ELLIADD): *Corpus Linguistics with NooJ*; Ранка Станковић (Рударско-геолошки факултет, Универзитет у Београду): *Модул NooJ-а за српски*; Александра Вранеш и др. (Филолошки факултет, Универзитет у Београду): *Дигитална библиотека Филолошког факултета*; Перо Шипка (ЦЕОН, Београд): *Детекција плагијаризма у научним радовима с ослонцем на рачунар: од једнојезичких ка вишејезичким алатима*; Рендал Мејџор (Randall A. Major, Филозофски факултет, Универзитет у Новом Саду): *Translating in the 21st Century in a 20th Century Corpus Culture*; Душко Витас (Математички факултет, Универзитет у Београду): *Како је пројекат CESAR допринео обради српског језика?*

У завршном делу конференције демонстриране су информатичке подршке у обради српског језика: Милан Сечујски (Факултет техничких наука, Универзитет у Новом Саду): *Говорна комуникација с машинама на српском језику*; Ранка Станковић (Рударско-геолошки факултет, Универзитет у Београду) и Мирко Спасић (Математички факултет, Универзитет у Београду): *NooJ*; Александра Тртовац (Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”): *Библиша (вишејезично претраживање паралелизованих текстова)*; Ивана Танасијевић (Математички факултет, Универзитет у Београду): *Мултимедијална база културног наслеђа*; Весна Пајић (Пољопривредни факултет, Универзитет у Београду): *Надгледање web-а*; Милош Утвић (Филолошки факултет, Универзитет у Београду): *Корпуси савременог српског језика*.

Дан језичких технологија организован је изузетно успешно.

Борђе Оташевић (Београд)

ПРВА МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА ПРАВОСЛАВНИХ НАУЧНИКА

У новембру 2012. године, на Вороњешком државном универзитету у главном граду Вороњешке области у Руској Федерацији који има преко милион становника (Вороњежу), одржана је тродневна конференција под називом „Православни научник у савременом свету — проблеми и путеви њиховог решавања“. Конференција је, дакле, објединила научнике разних профила које сједињује интересовање за православље и у том смислу је прва своје врсте у Русији, а вероватно и свету уопште.

Идејни осмислител и организатор конференције било је „Друштво православних научника“ формирано у првој половини 2012. године по благослову митрополита вороњешког и борисогљебског Сергија, а при храму Покрова Пресвете Богородице у месту Отрадное, недалеко од Вороњежа. Оснивач и председник друштва је настојатељ поменутог храма, протојереј ГенADIJE Заридзе. Он је и отворио конференцију. Чланови овог друштва јесу, између осталог, представници водећих високошколских и научних установа Вороњешке области. О њему је могуће информисати се подробније на сајту: <http://www.ortsci.ru/>.

Реферате су послали научници из разних градова Русије, а од међународних учесника били су представници Бугарске, Пољске, Грчке и Србије. Учествовале су колеге разних специјалности: богослови, физичари, хемичари, биолози, историчари, економисти, филозофи, психолози, правници, филолози, политиколози и лекари специјалисти.

На конференцији је прочитано укупно 180 реферата. Први дан рада Конференције у потпуности је био посвећен пленарном заседању и присуствовало је око 109 учесника и слушаца, док је други дан, у оквиру рада секција, учествовало око 215 њих. Трећи дан је за учеснике конференције организована екскурзија са водичем у град Задонск, удаљен 30 км од Вороњежа. По повратку из Задонска, посећена су и најзначајнија места града Вороњежа.

Пленарно заседање започето је рефератом саветника градоначелника града Солуна, магистра техничких наука, Леонидаса Цонгаса: «Вера и наука. Прошлост и садашњост». Преводацац, директор ходочасничког центра „Солун“ у Солуну, Елена Наумиду, укратко и интересантно описала је живот у савременој Грчкој и шта је све православнима могуће посетити у овој земљи. На пленарном заседању било је још много интересантних реферата из разних области који су изазвали плодну дискусију. Нарочито су, гостима из Бугарске и Србије, постављана питања у вези са животом и проблемима православних у тим земљама. Прочитано је и неколико поздравних телеграма, између осталог и саветника председника Руске Федерације, В. В. Путина, академика Руске академије наука Сергеја Јурјевича Глазјева.

Рад по секцијама настављен је другог дана, 15. новембра. Реферати прве секције били су у вези са православним традицијама у државној управи, у природнонаучним и технолошким истраживањима. У овој секцији било је и говора о улози православних научника и предузимача у обнови Русије. Друга секција била је посвећена православним традицијама у образовању и култури, породици и васпитавању младих. Обе ове секције радиле су у просторијама на Вороњешком државном универзитету, док је трећа секција била организована у највећој војно-авиационој високошколској установи у Русији: ВУНЦ ВВС «ВВА им. проф. Н.Е.Жуковског и Ю.А.Гагарина». Реферати ове секције били су у вези са питањима духовности и морала у војно-патриотском васпитавању младих.

Ево назива неких реферата из области филологије (преведених на српски језик): *Семантичка еволуција црквенословенизама у историји руског књижевног језика; Теорија књижевности и изучавање древних руских текстова: о неопходности стварања „нове“ теорије средњовековне књижевности; Проблеми проучавања руске књижевности: улога православних научника; Савремени новински листови за младе: поглед православног истраживача; Православни називи на карти Вороњешке области; Духовна култура као основа „васпитавања речју“; Значење православног пасхалног архетипа у руској класичној књижевности; Ерминевтика поетског надахнућа у стваралаштву А. С. Пушкина; „Искушавање Христа у пустињи“ према интерпретацији Ф. М. Достојевског и др.*

За округлим столом, на затварању Конференције, учесници су донели Резолуцију која је постављена на горе поменути сајт. После затварања наступио је духовни ансамбл младих: *Лампада*. Они су уз гитару отпевали неколико песама чији је аутор протојереј ГенADIJE За-

ридзе. На крају су учесницима подељени сертификати о учешћу и збирке песама оца Генадија. Сви су позвани да се 2013. године на истом месту окупе на другој оваквој конференцији. Она ће бити одржана од 2. до 6. октобра, те овим путем, у име организатора, позивамо и српске научнике да учествују.

Ружица Левушкина (Београд)

